

SEKALEYN HADİSİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Adem DÖLEK*

THE THAQUALAYN HADITH AND IT'S EVALUATION

The thaqualayn hadith (hadith of the two precious things) has been narrated by a lot of early followers of Prophet (PBUH). Because that it is continuously reported as consensus in meaning.

The first part of "thaqualayn" is the Holy Quran and second part is "Ahl-al-Bayt" of Prophet (PBUH). It has been seen that the word "sunnah" was used instead of "Ahl-al-Bayt" in some narrations of the hadithu'thaqualayn.

There is a conflict about how the concept of "Ahl-al-bayt" is understood among the scholars of Ahl al-Sunnah and Shi'a. The scholars of Ahl al-Sunnah explain this concept as sunnah and scholars who follows sunnah of the Holy Prophet. On the other hand, the scholars of Shi'a explain the "Ahl-al-Bayt" in literal meaning of word.

According to us it is more logical to evaluate the explanation of the concept of "Ahl-al-Bayt" as sound sunnah and scholars who follow the Holy Prophet's sunnah.

GİRİŞ

Kısaca "*Size sekaleyni bırakıyorum ki, onlara sınımsız sarılırsanız asla dalâlete düşmezsiniz. Onlar; Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytimdir*" şeklinde nakledilen ve aynı zamanda "sekaleyn hadisi" olarak meşhur olan bu hadis, hem Ehl-i sünnet hem de Şîa görüşü açısından büyük önem taşımaktadır.

"Sekaleyn hadisi"nin yorumlanması ilk dönemlerden bu yana hep problem olagelmıştır. Bu problem de; hadiste zikredilen edilen "Ehl-i beyt" ifâdesidir. Yani "Ehl-i beyt"ten kastedilen mânânın ne olduğudur. Şîa ekolu "Ehl-i beyt" ifâdesini kendi görüşleri doğrultusunda değrlendirmeye çalışırlarken, Ehl-i sünnet ekolu de hâliyle kendi görüşleri doğrultusunda yorumlamaktadırlar.

"Sekaleyn hadisi", Şîa'nın doğuşu ile ilgili gösterilen ve Şîî literatürde mühim bir yer işgal eden en önemli hadislerden birisidir¹. Bu bakımdan "sekaleyn hadisi" hem Şîî kaynaklarda hem de Ehl-i sünnet âlimlerinin kitaplarında çokça kullanılmaktadır. Bu sebeple, "sekaleyn hadisi" ile ilgili rivâyetlerden hareketle "Ehl-i beyt" kavramının nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durmaya çalışacağız.

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan İlahiyat Meslek Yüksek Okulu. adem_dolek@hotmail.com

¹ Sofuoğlu, Cemal, "*Gadir-i Hum Meselesi*", AÜİFD., Ankara, 1983, XXVI, 468.

I- SEKALEYN RİVÂYETLERİ

“Sekaleyn hadisi”nin bir çok rivâyeti bulunmaktadır. Hadisi, başta mühaddisler olmak üzere müfessirler², fakihler, dilciler³, siyerciler⁴, tabakât⁵ ve garibu'l-hadis⁶ yazarları gibi bir çok bilim dallarındaki müellifler nakletmişlerdir.

“Sekaleyn hadisi”, muhaddislerden Müslim’in *Sahih*’i, Dârimî’nin *Sünen*’i, Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’i, Nesâî’nin *el-Hasâis*’i, Ebû Ya’lâ’nın *Müsned*’i, Hâkim’in *Müstedrek*’i, Beyhakî’nin *Şuabu’l-İman*’ı, *es-Sünenü’l-Kübra*’sı ve *Delâilü’n-Nübüvve*’si, Taberânî’nin *el-Evsat*’ı gibi gerek mütekaddîmun gerekse müteahhirûna ait bir çok hadis kitaplarında rivâyet edilmiştir. “Sekaleyn hadisi”nin değerlendirmesine geçmeden önce bazı muhaddislerin rivâyetlerini kaydetmeye çalışalım. ı

1- Müslim (v.261/874)’in Rivâyeti

Müslim, *Sahih*’inde “sekaleyn hadisi”ni üç tarikten nakletmektedir.

1. Hadîsi Zehir b. Harb ve Şuac b. Mıslam hemîca en İbn elıye qal Zehı: Hadıta İsmعیل بن إبراهیم، حدیثی أبو حیان حدیثی یزید بن حیان قال: إنطلقت أنا وحصین بن سیرة و عمر بن مسلم إلی زید بن أرقم، فلما جلسنا إلیه قال له حصین: لقد لقیت یا زید خیرا کثیرا، رأیت رسول الله صلی الله علیه وسلم، وسمعت حدیثه، وغزوت معه، وصلیت خلفه، لقد لقیت یا زید خیرا کثیرا، حدیثا یا زید! ما سمعت من رسول الله صلی الله علیه وسلم. قال یا ابن أخي، والله لقد کثرت ستی و قد عهدي ونسیت بعض الذي کنت أعی من رسول الله صلی الله علیه وسلم فما حدثکم فاقبلوا، وما فلا تکلفونی. ثم قال: قام رسول الله صلی الله علیه وسلم یوما خطیبا فینا مءاء یدعی حتما بین مکة والمدینة فحمد الله تعالی وأثنی علیه و وعظ وذکر، ثم قال أما بعد: ألا یا ایها الناس! فإیما أنا بشر یوشک أن یأتی رسول ربی فأحیب: وأنا تارك فیکم تغلین: أو لهما کتاب الله فیه الهدی والنور، فخذوا بکتاب الله واستمسکوا به. فحث علی کتاب الله ورغب فیه. ثم قال: وأهل بیتی، أذکرکم الله فی أهل بیتی أذکرکم الله فی أهل بیتی أذکرکم الله فی أهل بیتی. فقال له حصین: ومن أهل بیته؟ یا زید! ألیس نساءه من أهل بیته، ولكن أهل بیته من حرم الصدقة بعده، قال: ومن هم؟ قال: هم آل علی، و آل عقیل، و آل جعفر، و آل عباس. قال: کل هؤلاء حرم الصدقة؟ قال: نعم.⁷

1. Hadis: Müslim- Züheyr b. Harb (v.234/848)⁸ ve Şücâ’ b. Mahled (v.235/849) ile birlikte İbn Uleyye (v.193/809)’den⁹ nakledilmektedir. Züheyr şöyle der: Bize İsmail b. İbrahim nakletti. (İbrahim de) bana Ebû Hayyân (v.145/762)¹⁰ nakletti. (Ebû Hayyân da) bana Yezid b. Hayyân (v.?)¹¹ nakletti. Yezid şöyle dedi: Ben ve Husayn b.

² Bkz. Hâzin, Alâuddin Ali b. Muhammed, *Tefsîr (Lübâbu’l-Te’vîl fî Meânî’i Tenzîl)*, Beyrut, ts., I, 263; IV, 95; İbn Kesîr, Ebulfida İsmail, *Tefsîru’l-Kur’ânî’l-Azîm*, Dâru’l-fıkr, ts. IV, 113; Süyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dürü’l-Mensûr fî Tefsîri’l-Me’sûr*, Beyrut, 1992, II, 107.

³ Meselâ bkz. İbn Manzûr, Cemâluddin Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu’l-Arab*, Beyrut, ts., XI, 88.

⁴ Meselâ bkz. İbn Hişâm, Abdülmelik, *es-Sıratu’n-Nebeviyye*, Dâru İbn-i Kesîr, III, 603.

⁵ Bkz. İbn Sa’d, Muhammed, *et-Tabakâtü’l-Kübrâ*, Beyrut, 1968, II, 194.

⁶ İbnu’l-Cevzî, Abdurrahman b. Ali, *Garîbu’l-Hadis*, Beyrut, 1985, I, 126.

⁷ Müslim b. el-Haccâc, *Sahih*, İst., 1992, Fezâilü’s-Sahâbe, 36; Ayrıca bkz. Ateş, Ali Osman, *Ehl-i sünnet ve Şta’nın Delil Olarak Aldığı Bazı Hadisler*, İst., 1996, s. 116-117; Demircan, Adnan, *Hız Ali’nin Hilafet Hakkı Meselesinde Gadiri Hum Olayı*, İst., 1996, s.53-54.

⁸ Ricâl âlimleri, Züheyr’in güvenilir bir kişi olduğunu ifâde etmektedirler. Nitekim İbn Maîn “sika”, Nesâî “sika, me’mûn”, İbn Hibbân da “mutkin, zâbit” ifâdeleri kullanmaktadır. Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, Ahmed b. Ali, *Tehzibu’l-Tehzib*, Beyrut, 1993, II, 202-203.

⁹ İbn Uleyye; esbet ve hüccet, hata yapmadı gibi ifâdelerle ta’dil edilmektedir. Bkz. Sandıkçı, Kemal, *İlke Üç Asırda İslam Coğrafyasında Hadis*, Ankara, 1991, s.149-150.

¹⁰ Ricâl âlimleri onu “sika, sadûk, sebt, sâlih” gibi ifâdelerle ta’dil etmişlerdir. (Bkz. İb Hacer, *Tehzib*, VI, 137; Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *el-Kâşif fî Ma’rifet-i men lehü Rivayetu fî’l-Kütübü’s-Sitte*, Kâhire, 1972, III, 256).

¹¹ Nesâî, onun sika olduğunu söyler. İbn Hibbân da onu Sikât’ında zikretmiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, VI,

Sebre ve Ömer b. Müslim, Zeyd b. Erkam (v.68/687)'a gittik. Onun yanına oturduğumuzda Husayn ona "Ey Zeyd! Çok hayra nâil oldun; Rasûlüllah (s.a.v.) ile görüştün, Onun hadisini dinledin, Onunla birlikte savaşa katıldın, Onun arkasında namaz kıldın, böylece bir çok hayra nâil oldun. Ey Zeyd! Rasûlüllah (s.a.v.)'tan işittiklerinden bize hadis rivâyet et."

Bunun üzerine Zeyd "Ey kardeşimin oğlu! Vallahi, yaşlandım, zamanım da geldi, Rasûlüllah (s.a.v.)'tan ezberlemiş olduğum şeylerin bazısını unuttum. Bu sebeple size söylediğim şeyleri kabul edin, rivâyet edemediğim şeylerden dolayı da beni mükellef tutmayın" dedi ve sonra sözüne şöyle devam etti: "Bir gün, Mekke ile Medine arasında Humm denilen yerdeki suyun yanında Rasûlüllah (s.a.v.) aramızda hitap etmek üzere kalktı ve Allah'a hamd ve senâda bulundu, nasihat etti ve hatırlatmada bulundu, sonra da şöyle buyurdu: 'Bundan sonra:

-Ey insanlar! Dikkat edin! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi ve Benim de icâbet edeceğim vakit yaklaşıyor. Ve ben size sekaleyni bırakıyorum. Onlardan ilki Allah'ın kitabı (Kur'ân)'dır ki, onda hidâyet ve nur vardır. Allah'ın kitabını alın ve ona sımsıkı sarılın.'

Böylece Hz.Peygamber Allah'ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona râğbetlendirdi. Sonra da şöyle buyurdu: "Ve Ehl-i beytim; Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum."

Bunun üzerine Husayn, Zeyd'e "Peygamber'in Ehl-i beyt'i kimdir? Ey Zeyd! onun hanımları da Ehl-i beyt'ten değil mi?" diye sordu. Zeyd de: "Peygamber'in hanımları da Ehl-i beyt'indedir, fakat onun asıl Ehl-i beyt'i, kendisinden sonra sadaka kendilerine haram kılınan kimselerdir." ¹² dedi. Husayn da "Onlar kimlerdir?" diye sordu. Zeyd de: "Onlar; Ali'nin âli, Akîlin âli, Ca'fer'in âli ve Abbas'ın âlidir." dedi. Husayn: "Bunların hepsi kendilerine sadaka haram kılınmış olanlar mı?" diye sordu. Zeyd de: "evet" dedi.

Müslim'in bu rivâyetinin sahâbî râvîsi, Zeyd b. Erkam'dır. Hadis, "sekaleyn hadisi" ile ilgili rivâyetlerin en uzun şekilde nakledilmiş olanlardan birisidir. Hadisin senedindeki râvîlerin güvenilir kişiler olması sebebiyle hadisin senedi sahihtir.

Bu rivâyette hadisin metni üzerinde durulduğunda birkaç noktanın açıklığa kavuşturulduğu dikkati çekmektedir.

a-Rivâyette, hadisin îrâd edildiği yerin belirtilmiş olması ki, Gadîr-i Hum denilen Mekke ile Medine arasında bulunan bir yerin adıdır¹³. Hz.Peygamber (s.a.v.)'in bu

→ →

203; Zehebf de onu tevsik etmektedir. Bkz. *Kâşif*, III, 276.

¹² Hz.Peygamber'in kadınlarının Ehl-i beyt'ten olup olmadığı şeklindeki soruya Hz.Zeyd'in verdiği cevapla ilgili olarak Mehmet Sofuoğlu, Kâdî İyâz (v.544/1149)'ın şu yorumunu nakletmektedir: "Yani, onun kadınları onun evinin ahâlisindedir. Bunlardan murad: "Ancak onun Ehl-i beyt'i, ehli ve kendisinden sonra sadaka almaları haram olan asabesidir" hükmü değildir. Yani onlar Umeyye halifelerinin yüce Allah'ın kendilerine tahsis buyurmuş olduğu sadakadan mahrum bıraktıkları kimselerdir. Halbuki Rasûlüllah ile dört halife günlerinde bu pay kendileri için ayrılr dururdu. Bu mânâya "kendisinden sonra" sözünden dolayı gidiliyor. Bir de Zeyd b. Erkam'ın bu devreye idrak edinceye kadar yaşamış olmasından. Çünkü Zeyd b. Erkam, 68 hicrî yılında vefât etmiştir. Bununla beraber Zeyd'in bu sözü, insanların kirlerinden ibaret olan sadakayı yani zekâtı almaları kendilerine haram olan kimseler, mânâsına gelmesi de muhtemeldir. Bu da bundan başka bir rivâyette yine Zeyd b. Erkam'dan müfesser gelmiştir. (*Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, VII, 312.).

¹³ Hamevî, Yakut b. Abdillah, *Mu'cemu'l-Büldân*, Beyrut, ts., VI, 268.

yerde yanındaki sahâbîlere bir hitâbede bulunduğu ve bu hitap içerisinde bu hadisi irâd ettiği belirtilmektedir.

b-Hadiste Hz.Peygamber (s.a.v.)'in iki şey bıraktığı belirtilmektedir ki, bunlar:

1-Allah'ın Kitabı (Kur'ân)'dır. Hz.Peygamber (s.a.v.), Allah'ın kitabında insanlığa yol gösteren mutlak rehberin ve bu yolu aydınlatan mutlak nûrun olduğu bildirmekle birlikte Allah'ın böyle bir kitabına sınıksız sarılmasını istemektedir.

2- Ehl-i beyt'tir. Hz.Peygamber (s.a.v.) yine tekrarlar Ehl-i beyt'i tavsiye etmektedir. İşte bu iki şey, hadiste "sekaleyn" olarak ifade edilmiştir.

c- Hadisin sahâbî râvîsi olan Zeyd b. Erkam'dır. Zeyd, "Ehl-i beyt" in kimler olduğuna açıklık getirmektedir. Bunlar; Hz.Peygamber'in âhirete irtihalinden sonra kendilerine sadaka almaları helâl olmayan ve Hz.Peygamber'in en yakınları olan Hz.Ali'nin âli/hanedânı, Akîl'in âli, Ca'fer'in âli ve Abbas'ın âlidir. Böylece Ehl-i beyt'ten maksadın kimler olduğu da açıklanmış olmaktadır.

Müslim, ikinci rivâyetinde hadisi; Muhammed b. Bekkâr (v.238/852)¹⁴- Hassân b. İbrahim (v.182/798)¹⁵- Saîd b. Mesrûk (v.126/743)¹⁶- Yezîd b. Hayyân (v.?) - Zeyd b. Erkam (68/687), Peygamber (s.a.v.) isnadiyla zikreder. Yukarıdaki hadisle aynı olduğu için Müslim, hadisin metnini tekrar zikretmez. Râvîlerin sağlam olması sebebiyle hadis de sened bakımından sahih olmaktadır.

Müslim, üçüncü tarikte hadisi, Ebû Bekir b. Ebî Şeybe (v.235/849)¹⁷, Muhammed b. Fudayl (v.194/810)¹⁸ senediyle naklederken, bir başka senede geçerek İshak b. İbrahim (v.238/852)¹⁹, Cerîr (v.188/779)²⁰ tariki ile nakleder. Her iki isnad da Ebû Hayyân (v.145/762)'da birleşmektedir. Senedde Ebû Hayyân'dan sonraki râvîler aynıdır. Ancak Cerîr'in rivâyetinde az bir metin farklılığı bulunmaktadır. O da :

2. كتاب الله فيه الهدى والنور، من استمسك به، وأخذ به كان على الهدى ومن أخطأه ضلّ

"Allah'ın kitabı ki, onda mutlak hidâyet ve nur vardır. Kim ona sınıksız sarılırsa ve ona iyice tutunursa hidâyet üzere olur. Kim de ona uymakta hata ederse sapıtır." ziyâdesidir²¹. Hadisin isnadının sağlam olması itibariyle hadis sened bakımından sahih olmaktadır.

Yine Müslim'in bir diğer rivâyetinde hadis şu şekilde nakledilmektedir:

3. حدثنا محمد بن بكر بن الريان حدثنا حسان بن إبراهيم عن سعيد ابن مسروق عن يزيد بن حيان عن زيد بن أرقم، قال: دخلنا

عليه فقلنا: لقد رأيت خيرا، لقد صاحبت رسول الله صلى الله عليه وسلم، صليت خلفه، وساق الحديث بنحو حديث أبي حيان. غير أنه قال: ألا وإن تارك فيكم ثقلين: أحدهما كتاب الله عز وجل هو جبل الله من أتبعه كان على الهدى ومن تركه كان على ضلالة. وفيه: فقلنا: من أهل بيته؟ نساء؟ قال: لا. وإم الله! إن المرأة تكون مع الرجل العصر من الدهر ثم يطلقها فترجع إلى أبيها وقومها. أهل بيته أصله، وعصبته آل الذين

¹⁴ İbn Maîn ve Dârekutnî, onun hakkında "sika" derlerken, İbn Hibbân da Sikât'ında zikretmiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 51.

¹⁵ Zehebî onun "sika" olduğunu söyler. (*Kâşif*, II, 215).

¹⁶ İbn Maîn, Nesâî, Ebû Hâtim, onun "sika" olduğunu söylerler. Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 335.

¹⁷ Ricâl âlimleri, İbn Ebî Şeybe'yi tevsik etmektedirler. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, 252-253).

¹⁸ Şii olduğu söylenmekle birlikte ricâl âlimleri onun sika olduğunu söylemektedirler. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 259).

¹⁹ İshak'ın güvenilirliği hususunda ricâl âlimlerinin ittifakı bulunmaktadır. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 140-141)

²⁰ Ricâl âlimleri Cerîr'i tevsik ederler, hatta onun "sika" olduğunda icmâ bulunduğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 369.

²¹ Müslim, Fezaliü's-Sahâbe, 36.

حرموا الصدقة بعده.²²

3. Hadis; Müslim- Muhammed b. Bekkâr b. Reyyân (v.238/852)- Hassan b. İbrahim (v.128/745)- Saïd b. Mesrûk (v.126/743)- Yezid b. Hayyân (v.?) - Zeyd b. Erkam (68/687) isnadıyla nakledilir ve Yezid b. Hayyân şöyle der: "Zeyd'in huzuruna girdik ve ona şöyle edik: 'Muhakkak ki, çok hayır gördün; Rasûlüllah ile birlikte oldun, onun arkasında namaz kıldın'". Hadisi, Ebû Hayyân'ın naklettiği şekilde naklettikten sonra şöyle dedi:

-"Dikkat edin! Size sekaleyni bırakıyorum: Onlardan biri; Allah Azze ve Celle'nin kitabıdır ki, o Allah'ın ipidir. Ona tâbî olan hidâyet üzere olur. Kim de onu terk ederse dalâlet üzere olur.". Yine biz; "Onun Ehl-i beyt'i kimdir? Hanımları mı?" dedik. Zeyd; "Hayır. Allah'a yemin olsun, kadın, bir zaman erkekle beraber olur, sonra erkek onu boşar, o da ailesine ve kavmine döner. Onun Ehl-i beyt'i aslıdır ve kendisinden sonra kendilerine sadaka almaları haram olan asabesi/yakınlarıdır." dedi.

Hadisin senedindeki râvilerin güvenilir olması sebebiyle hadis sened bakımından sahihtir. Ancak görüldüğü gibi metin bakımından Müslim'in bu rivâyetinde de önceki rivâyetlere göre farklılık bulunmaktadır. O da lafız farklılığı olmakla birlikte Müslim'in 1 numara ile gösterdiğimiz rivâyetinde olmayan fakat ikinci rivâyetinde ziyade olarak zikredilen kısım, bu rivâyetin metninde bulunmaktadır. Mânâ aynı olmakla birlikte kelimelerin lafızlarında farklılık bulunmaktadır. Bu da hadisin mânâ ile rivâyet edildiğini göstermektedir. Ancak farklı olmayan durum ise "sekaleyn"dir. Müslim'in, Zeyd b. Erkam'dan yapılan bu rivâyetlerinin hepsindeki bu farklılıklar, râvilerden bazılarının hadiste tasarrufta bulunmuş olabileceğini göstermektedir.

Bu rivâyette, Müslim'in önceki rivâyetlerine göre Ehl-i beyt'e Hz.Peygamber'in hanımlarının dahil olmadığı ifâde edilmesiyle önceki rivâyetleri biraz daha açıklar mahiyettedir. Bu da, metnin sonunda yer alan Zeyd b. Erkam'ın açıklamalarıdır. Ancak diğer rivâyetlerde Hz.Peygamber'in hanımları ile ilgili açıklamanın olmayışı ya Zeyd'in, duruma göre muhtasar olarak rivâyet etmiş olabileceğini ya da bir başka râvînin açıklamasının Zeyd'in açıklaması tarzında nakledilmiş olabileceğini hatıra getirmektedir. Zira Zeyd'in diğer rivâyetlerinde böyle bir açıklama yoktur.

Bununla birlikte bu açıklamanın, "Ehl-i beyt" in kimler olduğunun açıklığa kavuşması bakımından önemli bir izah olduğu da gerçektir. Çünkü kendilerine sadaka haram olanların, Hz.Peygamber'in hanımlarını kapsamadığı ifâde edilmiş olmaktadır. Bu sebeple Hz.Peygamberden sonra kendilerine sadaka almaları câiz olmayanların onun asabesinden olanlar olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

2- Tirmizî (v.279/892)'nin Rivâyeti

Tirmizî; hadisi, Câbir (v.74/693)'den ve Zeyd b. Erkam'dan nakletmektedir. Câbir'den nakledilen hadisin rivâyet şekli şöyledir:

1. حدثنا نصر بن عبد الرحمن الكوفي حدثنا زيد بن الحسن هو الأماطي عن جعفر بن محمد عن أبيه عن جابر بن عبد الله قال: رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في حجته يوم عرفة وهو على ناقته القصواء يحطب فسمعتة يقول: يا أيها الناس! إني قد تركت فيكم ما إن أخذتم به لن تضلوا: كتاب الله عترتي أهل بيتي²³

²² Müslim, Fezaliü's-Sahâbe, 37; Ayrıca bkz. Tebrîzî, Muhammed b. Abdillâh el-Hatîb, *Mişkâtü'l-Mesâbih* (thk: Muhammed Nâsir el-Elbânî), Beyrut, 1979, III, 1732.

²³ Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *Sünen*, İst., 1992, Menâkib, 31; Ayrıca bkz. Tebrîzî, III, 1735; Endelûsî, Ahmed b. Muhammed b. Abdi Rabbih, *el-İkdu'l-Ferîd*, Beyrut, 1989, IV, 55; Endelûsî, senedsiz olarak Hz.Peygamber'in Vedâ haccı hutbesini nakletmekte ve bu hadîs, hutbenin içinde zikredilmektedir.

1. Tirmizî; hadisi, Nasr b. Abdîrrahman el-Kûfî (v.248/862)²⁴- Zeyd b. el-Hasen (v.120/737)²⁵- Ca'fer b. Muhammed (v.148/765)²⁶ -babası Muhammed b. Ali (v.118/736)²⁷ -Câbir b. Abdillâh (v.74/693) tarîki ile naklediyor: Câbir şöyle anlatır: "Rasûlüllâh (s.a.v.)'ı Vedâ haccında Arefe günü Kasvâ adındaki devesinin üzerinde hutbe okurken gördüm. onun şöyle buyurduğunu işittim:

-“Ey insanlar! Size (iki şey) bıraktım ki, ona tutunduğunuz sürece dalâlete düşmezsiniz: Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim (olan) ıtratım.”

Tirmizî, Câbir'den nakledilen bu hadis için “Bu yolla nakledilen hadis, hasendir garibtir” der²⁸. Câbir'den nakledilen bu rivâyete göre hadis, Vedâ haccında ve Arafat'ta vârid olmuştur²⁹. Müslim'in, Zeyd b. Erkam'dan naklettiği rivâyette ise Arafat'ta değil, Gadir-Humm'da vârid olmuştur. Aynı zamanda hadisin metninde “*sekaleyn*” ifâdesinin olmadığı görülmektedir.

Mişkât'ın tahkikini yapan el-Elbânî, hadisin senedinin zayıf olduğunu söyler³⁰.

Tirmizî'nin, Zeyd b. Erkam'dan naklettiği hadis de şöyledir:

2. حدثنا علي بن المنذر كوفي حدثنا محمد بن فضيل قال: حدثنا الأعمش عن عطية عن أبي سعيد والأعمش عن حبيب بن أبي ثابت عن زيد بن أرقم رضي الله عنهما قالا: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إني تارك فيكم ما إن تمسكتم به لن تضلوا بعدي أحدهما أعظم من الآخر كتاب الله حبل ممدود من السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي ولن يفترقا حتى يردا علي الحوض، فانظروا كيف تخلفوني فيهما³¹

2. Tirmizî- Ali b. el-Münzir (v.256/870)³²- Muhammed b. Fudayl (v.194/810)³³- Süleyman b. Mihrân el-A'maş (v.147/764)³⁴- Atiyye (v.111/729)³⁵- Ebû Saîd el-Hudrî.

²⁴ Nesâî, onun sika olduğunu söyler. İbn Hıbbân da Sikât'ında zikreder. (İbn Hacer, *Tehzib*, V,616).

²⁵ İbn Hıbbân Sikât'ında zikretmiştir. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 237.

²⁶ Ricâl âlimleri Ca'fer'in "sika" olduğunu söyler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 385-386.

²⁷ El-icli, onun sika olduğunu söyler. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 225.

²⁸ Tirmizî, Menâkıb, 31.

²⁹ Ebû Dâvud; Menâsik 56. bab'ta, İbn Mâce de Menâsik 84. bab'ta, Hz.Câbir (r.a.)'in, Hz.Peygamber'in Vedâ haccı'nı anlatmış olduğu uzun bir rivâyetini tahrîc etmektedirler. Ancak bu rivâyetlerde “*sekaleyn*” ile ilgili sadece *كتاب الله* ile ilgili sadece *حبل ممدود من السماء إلى الأرض* şeklinde zikredilmektedir. Görüldüğü gibi Tirmizî'nin Câbir'den naklettiği hadiste ise Allah'ın kitabından sonra ıtrat da zikredilmektedir. Fakat Ebû Dâvud'un ve İbn Mâce'nin bu tahrîçlerindeki Câbir'in rivâyetinde “ıtrat” ya da “Ehl-i beyt” ifâdesinin yer almadığı görülmektedir. Ayrıca bkz. İbn Huzeyme, Muhammed b. İshak, *Sahih*, Beyrut, 1992, IV, 251.

³⁰ Tebrîzî, III, 1735 (dipnot, 1).

³¹ Tirmizî, Menâkıb, 31; Ayrıca bkz. Tebrîzî, III, 1735.

³² Şif olmakla birlikte ricâl âlimleri onun “sika ve sadûk” olduğunu söylerler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 242-243.

³³ Muhammed'in aşırı şif olduğu söylenmekle birlikte İbn Maîn onun için sika; Ebû Zür'a, “sadûk”; Ebû Hâtim, “şeyh”; Nesâî de “leyse bihi be'sün” der. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 259.

³⁴ İbn Maîn onun için “sika”, Nesâî de “sika, sebt” ifâdelerini kullanmaktadırlar. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 424.

³⁵ İbn Maîn onun “salih”; Ebû Zür'a da “leyyin” olduğunu söylerken Ebû Hâtim, onun zayıf olduğunu ancak hadisin yazılabileceğini, Nesâî de zayıf olduğunu söylemektedir (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 144.).

İbn Hıbbân'ın belirttiğine göre Atiyye, Ebû Saîd el-Hudrî'den hadis dinlemiş ve el-Hudrî vefât edince de Muhammed b. es-Sâib el-Kelbî'nin (v.144/761) meclisine devam etmiş ve onun kıssalarını dinlemeye başlamıştır. el-Kelbî, “Rasûlüllâh (s.a.v.) şöyle buyurdu” dediğinde Atiyye, bunu ezberliyor ve Kelbî'yi de Ebû Saîd olarak künyelendiriyordu, ondan da rivâyette bulunuyordu. Atiyye'ye: “Bunu sana kim tahdis etti?” denildiğinde, “Bana Ebû Saîd tahdis etti.” diye cevap veriyordu. Ne var ki, Atiyye'nin, Kelbî'yi kast ederek “Ebû Saîd” demesinden başkaları, Ebû Saîd el-Hudrî'yi kastettiğini tevehhüm ediyorlardı, diyen İbn Hıbbân; Atiyye'nin hadîsleriyle ihticac edilmesinin ve hadîslerinin yazılmasının helâl olmadığını söyler. (İbn Hıbbân, Kitabu'l-Mecrûhîn, Sahab.org., II, râvî sıra no:807.). İbn Hacer de İbn Hıbbân'ın bunu garip görerek anlattığını belirtir ve İbn Hıbbân'ın bu görüşlerini aynen nakleder. (Bkz. *Tehzib*, IV, 143-144.). Zehebî de Atiyye'nin tâbiünün meşhurlarından olduğunu ve zayıf olduğunda icma edildiğini

Diğer bir tarîk: el-A'meş (v.147/764)- Habîb b. Ebî Sâbit (v.119/737)- Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîkiyle nakledilen bu hadiste Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Size (iki şey) bırakıyorum ki, onlara sımsıkı sarılırsanız Benden sonra asla dalâlete düşmezsiniz. O iki şeyden biri diğerinden daha büyüktür. Onlar, semadan yeryüzüne uzatılmış ip olan Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim olan ıtratımdır. Bunlar Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmazlar. Bu ikisi hususunda Beni nasıl takip edeceğinize iyi dikkat edin."

Tirmizî'nin, Zeyd b. Erkam'dan naklettiği bu rivâyette hadisin vürûd yeri ve zamanı belirtilmemekte ve Müslim'in yukarıdaki rivâyetine göre hadis ihtisar edilerek nakledilmektedir. Yine Tirmizî'nin bu rivâyetinde de "sekaleyn" ifâdesinin olmadığı dikkati çekmektedir. Halbuki Müslim'in rivâyetinde bulunmaktadır. Bu da büyük ihtimalle senetteki herhangi bir râvînin, hadisi rivâyet ederken bu kelimeyi sehven atlamış olabileceğinden kaynaklanmaktadır. Yine hadisin metninin sonundaki "ناظروا" ifâdesi, Ebû Saîd el-Hudrî'nin rivâyetlerinde bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, Zeyd b. Erkam'dan yapılan diğer rivâyetlerde bu ifâde olmazken Tirmizî'nin bu rivâyetinde bu ziyâdelik bulunmaktadır. Tirmizî, bu hadis için "hasen garîb"³⁶ ifâdesini kullanırken, el-Elbânî ise yukarıdaki hadisin senedi gibi bunun da isnadının zayıf olduğunu fakat bunun önceki hadis için şâhid olduğunu söyler³⁷.

Bununla birlikte Tirmizî, bu konuda Ebû Zerr (v.31/651)'den³⁸, Ebû Saîd'den ve Huzeyfe'den³⁹ de rivâyetin olduğunu kaydeder⁴⁰.

3- İmâm Mâlik (v.179/795)'in Rivâyeti

İmâm Mâlik, *Muvattâ'* adlı Musannef'inde "sekaleyn hadisi"ni tahriç etmektedir.

عن مالك أنه بلغه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم تركت فيكم أمرين لن تضلوا ما مسكتمهما: كتاب الله و سنة نبيه⁴¹

Hadis, Mâlik b. Enes'ten "belağa" sığasıyla nakledilmektedir. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Size iki şey bırakıyorum ki onlara sımsıkı sarılırsanız asla şaşmazsınız: Allah'ın kitabı ve Nebîsinin sünnetidir."

Görüldüğü gibi Mâlik, "belağa" sığasıyla hadisi doğrudan Rasûlullah'tan nakletmektedir. Hadisin senedi zikredilmemektedir. Ancak, el-Muvattâ'in şârihi ez-

→ →

ifade etmektedir. (bkz, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, Beyrut, 1982, V, 324; el-Muğnî fid-Duafâ (thk: Nureddin İtr), Suriye, 1971, II, 336.

Konumuz açısından meseleye baktığımızda Ebû Saîd el-Hudrî'den hadis dinleyen Atiyye'nin "sekaleyn hadisi"ni Kelbî'den naklettiğine dair bir açıklamaya rastlamadığımız gibi, hadisin nakledildiği kaynaklardaki rivâyetlerin bazılarında –ileride zikredildiği üzere- "Ebû Saîd" künyesi ile birlikte "el-Hudrî" nisbesinin de zikredildiği açıkça görülmekte ve böyle bir karışıklık ortadan kaldırılmış olmaktadır. Bu sebeple de "Ebû Saîd" lakabının Kelbî'nin değil, "el-Hudrî'nin nisbesi olduğu, bunun için de Atiyye'nin "sekaleyn hadisi"ni Ebû Saîd el-Hudrî'den nakletmiş olduğu ihtimalinin çok yüksek olması rahatlıkla söylenebilir. Bununla birlikte "sekaleyn hadisi"nin sahîh rivâyetinin olması, hatta tevâtür şartlarını taşıması sebebiyle Atiyye'nin zayıf râvî olması, "sekaleyn" ile ilgili rivâyetin sıhhatine engel olmamakla birlikte desteklemekte olduğu söylenebilir.

³⁶ Tirmizî, Menâkıb, 31.

³⁷ Tebrîzî, III, 1735 (dipnot 2)

³⁸ Ebû Zerr'in Rivâyeti için bkz. el-Meylânî, es-Seyyid Ali el-Hüseynî, *Nefehâtu'l-Ezhâr fi Hulâsati Abekâti'l-Envâr*, Beyrut, 1995, II, 99.

³⁹ Huzeyfe'nin rivâyeti için bkz. el-Meylânî, II, 117.

⁴⁰ Tirmizî, Menâkıb, 31.

⁴¹ Mâlik b. Enes, *el-Muvattâ'*, İst., 1992, Kader, 3.

Zürkânî (v.1122/1710), İbn Abdilberr'in (v.463/1070); bu hadisi, Kesir b. Abdillâh b. Amr b. Avf (v.?)⁴²- babası Abdullâh b. Amr⁴³- dedesi Amr b. Avf⁴⁴- Rasûlüllâh (s.a.v.) târikiyle muttasıl senedle tahriç ettiğini belirtmektedir⁴⁵.

Hadisin senedinde Kesîr'in bulunmasıyla hadisin senedi zayıftır. Çünkü Kesîr zayıf bir râvîdir.⁴⁶ Ancak hadisin metninde "Ehl-i beyt" yerine "sünnete nebiyyihî/nebîsinin sünneti" tabiri kullanılmaktadır. Mâlik'in eserinin ilk Musanneflerden ve ilk dönem hadis kitaplarından olması sebebiyle önem arz etmektedir. Böyle bir eserde "Ehl-i beyt" ifâdesinin yerine "sünnet" kelimesinin kullanılması çok önemli bir ayrıntıdır.

4- Dârimî (v.255/868)'nin rivâyeti

Dârimî, "sekaleyn hadisi"ni Sünen'inde sadece bir yerde tahriç etmiştir. Rivâyet şöyledir:

حدثنا جعفر بن عون، ثنا أبو حيان، عن يزيد بن حيان بن زيد بن أرقم قال قال قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوماً خطيباً فحمد الله تعالى وأثنى عليه ثم قال يا أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأحييه، وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور، فخذوا بكتاب الله وخذوا به، فحث عليه ورغب فيه، ثم قال : وأهل بيته، أذكركم الله في أهل بيته، ثلاث مرات.⁴⁷

Dârimî, Cafer b. Avn (v.206/821)⁴⁸- Ebû Hayyân (v.145/762)- Yezid b. Hayyân (v.?) - Zeyd b. Erkam (v.68/687)'dan naklediyor. Zeyd der ki: Rasûlüllâh (s.a.v.), bir gün hutbe okumak üzere kalktı. Allah'a hamd ve senâda bulundu sonra da şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi ve benim de ona icâbet edeceğim vakit yaklaşıyor. Ve ben size sekaleyni bırakıyorum. Onlardan ilki Allah'ın kitabı (Kur'ân)dır ki, onda hidâyet ve nur vardır. Allah'ın kitabına tutunun ve Allah'ın kitabına sınıksız sarılın ve ona yapışın."

Böylece Hz.Peygamber Allah'ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona râğbetlendirdi. Sonra da: "Ve Ehl-i beytim; Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum" buyurdu ve bunu üç kere tekrarladı.

Dârimî'nin isnadı ile Müslim'in isnadı Ebû Hayyân'da birleşmektedir. Müslim'in 1 numara ile gösterdiğimiz rivâyetinde geçen ve hadisin metninin sadece Hz.Peygamber'e ait olan kısmı nakledilmektedir. Hadisin senedindeki râvîlerin güvenilir olmasıyla senedin sahih olduğu anlaşılmalıdır.

5- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)'in Rivâyeti

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla "sekaleyn hadisi" Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde sekiz yerde geçmektedir. Bu rivâyetler şunlardır:

1. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود ابن عامر ثنا أبو إسرائيل يعني إسماعيل بن أبي إسحاق الملائى عن عطية عن أبي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن تارك فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله حبل ممدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيته

⁴² Ricâl âlimleri Kesîr'i şiddetli şekilde cerh etmişlerdir. Hatta onun, hiçbir değerinin olmadığı, yalancı olduğu ve güvenilir olmadığı söylenmektedir. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 584; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl ft Nakdi'r-Ricâl* (thk: Ali Muhammed el-Buhârî), Dâru'l-Fikr, ts., III, 406-408.

⁴³ İbn Hacer, İbn Hibbân'ın onu Sikât'ında zikrettiğini belirtmektedir. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 220.

⁴⁴ Hz.Muâviye döneminde vefât etmiştir.

⁴⁵ Zürkânî, Muhammed b. Abdilbâkî, *Şerhu'z-Zürkânî ala'l-Muvattâ'*, Beyrut, 1990, IV, 307.

⁴⁶ İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 370.

⁴⁷ Dârimî, Abdullâh b. Abdirrahman, *Sünen*, İst., 1992, Fezâilu'l-Kur'ân, 1.

⁴⁸ Zehebî, Ca'fer b. Avn'ın "sika" olduğunu söyler (*Kâşif*, I, 185).

49. وهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض.

1.Hadis: Abdullah b. Ahmed (v.290/902)⁵⁰, Ahmed b. Hanbel (v.241/855), Esved b. Âmir (v.208/823)⁵¹, Ebû İsrâil İsmail b. Ebî İshak el-Melâî (v.169/785)⁵², Atiyye (v.111/729), Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Ebû Saîd der ki, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Ben size sekaleyni bırakıyorum; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür. (Onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve ıtratım olan Ehl-i beytimdir. Onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.

2. حدثنا عبد الله حدثني أبي عن عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إني أوشك أن أدعى فأجيب وإني تارك فيكم الثقلين كتاب الله عز وجل وعترتي كتاب الله جل مدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي وإن اللطيف الخبير أخبرني أنهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض فانظروا هم تخلّفوني فيهما⁵³

2.Hadis: Abdullah b. Ahmed (v.290/902), Ahmed b. Hanbel (v.241/855), Atiyye el-Avfi (v.111/729), Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Hz.Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Ben, davet olunmaya ve icabet etmeye yaklaştım. Ve ben size Allah Azze ve Celle'nin Kitabı ve ıtratım olan sekaleyni bırakıyorum; Allah'ın kitabı semadan arza uzatılmış bir iptir. İtratım da Ehl-i beytimdir. Gerçekten Latîf, Habîr (olan Allah), onların Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklarını bana haber verdi. Bu sebeple onlar hakkında beni nasıl takip edeceğinize iyi dikkat edin.”

3. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا ابن عمير ثنا عبد الملك يعني ابن أبي سليمان عن عطية عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني قد تركت فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله عز وجل وحلّ جبل مدود بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيتي ألا أنهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁵⁴.

3.Hadis, Abdullah b. Ahmed (v.290/902), Ahmed b. Hanbel (v.241/855), İbn Nümeyr (v.199/814)⁵⁵, Abdülmelik b. Ebî Süleyman (v.145/762)⁵⁶, Atiyye (v.111/729), Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Ebû Saîd der ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Muhakkak ki, Ben size sekaleyni bıraktım; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür. (onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve ıtratım olan Ehl-i beytimdir. Dikkat edin, onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

4. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا ابن عمير ثنا عبد الملك ابن أبي سليمان عن عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني قد تركت فيكم ما إن أحذتم به لن تضلّوا بعدي الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله جل مدود بين السماء

⁴⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İst., 1992, III, 14.

⁵⁰ Nesâî ve Dârekutnî, Abdullah'ın “sika” olduğunu söylerler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, II,96.

⁵¹ Ebû Hâtim, Esved için “sadûk, sâlih” ifâdelerini kullanırken İbnu'l-Medîni de “sika” olduğunu söyler. İbn Hibbân da Sikat'ında zikretmiştir. (Zehebî, *Kaşîf*, I,131).

⁵² Bir çok ricâl âlimi tarafından tenkid edilmiştir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 186-187.

⁵³ Ahmed b. Hanbel, III, 17; Ayrıca krş. İbn Sa'd, II, 194.

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, III, 26.

⁵⁵ İbn Hibbân, Sikât'ında zikretmiş, el-iclf ve İbn Sa'd da onun “sika” olduğunu söylemişlerdir. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 386.

⁵⁶ Ricâl âlimlerinin çoğunluğuna göre sikadır. Bazıları ise zayıf olduğunu söylerler. Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, III, 498.

إلى الأرض وعترتي أهل بيتي ألا وأنهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض.⁵⁷

4.Hadis, Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- İbn Nümeyr (v.199/814)- Abdülmelik b. Ebî Süleyman (v.145/762)- Atiyye (v.111/729)- Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarikiyle nakledilmektedir. Ebû Saîd der ki; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

“Muhakkak ki, Ben size, kendisine tutunduğunuzda benden sonra asla sapıtmayacağınız sekaleyni bıraktım; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür. (Onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve itratım (olan) Ehl-i beytimdir. Dikkat edin, onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

5. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا إسماعيل بن إبراهيم عن أبي حيان التيمي حدثني يزيد بن حيان التيمي قال إنطلقت أنا وحصين بن سيرة و عمر بن مسلم إلى زيد بن أرقم فلما جلسنا إليه قال له حصين لقد لقيت يا زيد خيرا كثيرا رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وسمعت حديثه وغزوت معه وصليت معه لقيت يا زيد خيرا كثيرا حدثنا يا زيد ما سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا ابن أخي والله لقد كبرت سني وقدم عهدي ونسيت بعض الذي كنت أعي من رسول الله صلى الله عليه وسلم فما حدثكم فاقبلوه ومالا فلا تكلفوني ثم قال قام رسول الله صلى الله عليه وسلم يوما خطيبا فبنا بماء يدعى حما بين مكة والمدينة فحمد الله تعالى وأثنى عليه ووعظ وذكر ثم قال أما بعد: ألا يا أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي عز وجل فأحيب وأني تارك فيكم ثقلين أولهما كتاب الله عز وجل فيه الهدى والنور فخذوا بكتاب الله تعالى واستمسكوا به فحث على كتاب الله ورغب فيه قال وأهل بيتي أذكركم الله في أهل بيتي أذكركم الله في أهل بيتي فقال له حصين، ومن أهل بيته يا زيد أليس نساؤه من أهل بيته قال ان نساءه من أهل بيته ولكن أهل بيته من حرم الصدقة بعده، قال ومن هم؟ قال: هم آل علي، وآل عقيل، وآل جعفر، وآل عباس. قال أكل هؤلاء حرم الصدقة؟ قال: نعم. قال يزيد بن حيان ثنا زيد بن أرقم في مجلسه ذلك قال عبيد الله بن زياد فأتته فقال ما أحاديث تحدثها وترويها عن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يجده في كتاب الله تحدث أن له حوضا في الجنة قال قد حدثناه رسول الله صلى الله عليه وسلم ووعدهنا قال كذبت ولكنك شيخ قد حرفت قال قد اني سمعته أذناي ووعاه قلبي من رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: من كذب علي متعمدا فليتبوأ مقعده من جهنم وما كذبت علي رسول الله صلى الله عليه وسلم وحدثنا زيد في مجلسه قال ان الرجل من أهل النار ليعظم للنار حتى يكون الضرس من أضراسه كأحد.⁵⁸

5.Hadis: Abdullah b. Ahmed (v.290/902), Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- İsmail b. İbrahim (v.193/808)- Ebû Hayyân et-Teymî (v.145/762), Yezid b. Hayyân et-Teymî (v.?), Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîki ile nakledilmiştir. Yezid şöyle der: Ben ve Husayn b. Sebren ve Ömer b. Müslim, Zeyd b. Erkam'a gittik. Onun yanına oturdüğümüzda Husayn ona: Ey Zeyd! Çok hayra nâil oldun; Rasûlullah (s.a.v.)'ı gördün, hadisini dinledin, Onunla birlikte savaşa katıldın, Onunla birlikte namaz kıldın, böylece bir çok hayra nail oldun. Ey Zeyd! Rasûlullah (s.a.v.)'tan işittiklerinden bize hadis rivâyet et.”. Bunun üzerine Zeyd “Ey kardeşimin oğlu! Vallahi, yaşlandım, zamanım da geldi, Rasûlullah (s.a.v.)'tan ezberlemiş olduğum şeylerin bazısını unuttum. Bu sebeple size söylediklerimi kabul edin, rivâyet edemediğim şeylerden dolayı da beni mükellef tutmayın” dedi ve sonra sözüne şöyle devam etti: “Bir gün, Mekke ile Medine arasında Hum denilen yerde suyun yanında Rasûlullah (s.a.v.) aramızda hitap etmek üzere kalktı ve Allah'a hamd ve senada bulundu, nasihat etti ve hatırlatmada bulundu, sonra şöyle dedi:

“Bundan sonra: Ey insanlar! Dikkat edin! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi, benim de icabet edeceğim vakit yaklaştı. Ve Ben size sekaleyni (iki ağır şeyi) bırakıyorum. Onlardan ilki Allah Azze ve Celle'nin kitabıdır ki, onda hidâyet ve

⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 59.

⁵⁸ Ahmed b. Hanbel, IV; 366-367.

nur vardır. Allah'ın kitabına tununun ve ona sımsıkı sarılın.”

Böylece Hz.Peygamber Allah'ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona rağbetlendirdi. Sonra da şöyle buyurdu: “Ve Ehl-i beytim, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum.” Bunun üzerine Husayn Zeyd'e “Peygamber'in Ehl-i beyt'i kimdir? Ey Zeyd! onun hanımları Ehl-i beyt'ten değil mi?” diye sordu. Zeyd de: “Muhakkak ki Peygamberin hanımları Ehl-i beyt'tendir, fakat onun asıl Ehl-i beyt'i, kendisinden sonra sadaka kendilerine haram kılınan kimselerdir.” dedi. Husayn da “Onlar kimlerdir.” diye sordu. Zeyd de “Onlar; Ali'nin âli, Akîl'in âli, Ca'fer'in âli ve Abbas'ın âlidir.” dedi. Husayn “Bunların hepsi kendilerine sadaka (almaları) haram olanlar mı?” diye sordu. Zeyd de “evet” dedi.

Yezid b. Hayyân dedi ki, Zeyd b. Erkam bize bu meclisinde rivâyet etti, Abdullah b. Ziyâd dedi ki, Zeyd'e vardım: Senin Rasûlullah (s.a.v.)'tan rivâyet ettiğin hadisleri Allah'ın kitabında bulamıyoruz. Sen onun cennette havuzu olduğunu naklediyorsun. O da dedi ki, Muhakkak ki, biz onu Rasûlullah (s.a.v.)'tan naklettik ve onu bize va'detti. O da “yalan söyledin, fakat sen ihtiyarsın, bunamışsın” dedi. Bunun üzerine “Gerçekten ben onu kulaklarımla Rasûlullah (s.a.v.)'tan işittim ve kalbim onu ezberledi, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Bana kasten yalan söyleyen cehennemdeki yerine hazırlansın.” Ve ben Rasûlullah'a yalan isnadında bulunmadım. Zeyd bize o mecliste Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivâyet etti: “Muhakkak ki, cehennem ehlinde olan adam, cehennem için öyle büyütülür ki, azı dişlerinin biri Uhud dağı kadar olur.”

6 . حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود ابن عامر ثنا إسرائيل عن عثمان بن المغيرة عن علي بن ربيعة قال لقيت زيد بن أرقم وهو

داخل على المختار أو خارج من عنده فقلت له سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إني تارك فيكم الثقلين؟ قال: نعم.⁵⁹

6.Hadis, Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)- Esved b. Âmir (v.205/820)- Ebû İsrâil İsmail (v.169/785), Osman b. el-Muğîre (v.?)⁶⁰- Ali b. Rabîa (v.?)⁶¹, Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîki ile nakledilmiştir. Ali der ki: Zeyd b. Erkam ile karşılaştım. Muhtarın huzurunda idi veya ondan ayrı idi. Ona “Rasûlullah (s.a.v.)'tan “Ben size sekaleyni bırakıyorum” buyurduğunu işittin mi?” dedim. O da “evet” dedi.

7 حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أسود ابن عامر ثنا شريك عن الركين عن القاسم بن حسان عن زيد بن ثابت قال: قال رسول الله

صلى الله عليه وسلم إني تارك فيكم خليفتين كتاب الله جبل ممدود ما بين السماء والأرض أو بين السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيبي وأهلهما لن يفترقا حتى يرثا علي الحوض.⁶²

7. Hadis; Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (v.241/855)-Esved b. Âmir (v.205/820)-Şüreyk (v.177/793)⁶³-Rukeyn (v.131/748)⁶⁴- el-Kâsim b. Hassân

⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, IV, 371.

⁶⁰ Ricâl âlimleri tevsik etmektedir. (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 101; Zehebî, II, *Kâşif*, 257).

⁶¹ Ali'yi, Nesâî, Ebû Hâtim ve başkaları tevsik etmişlerdir. (Zehebî, *Kâşif*, II, 284; İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 202.).

⁶² Ahmed b. Hanbel, V,181-182; Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekir, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Beyrut, ts., IX, 162-163.

⁶³ Şüreyk'i, İbn Maîn, tevsik ederken bazıları onun “seyyiu'l-hıfz” olduğunu söylemiştir. Kütüfelerinin rivâyetlerini en iyi bilen âlimlerden birisidir. (Zehebî, *Kâşif*, II, 10.).

⁶⁴ Rukeyn'i, Ahmed b. Hanbel tevsik eder, İbn Hıbbân da Sikat'ında zikreder. (Zehebî, *Kâşif*, I, 313).

(v.)⁶⁵- Zeyd b. Sabit (v.45/665) tarafından rivâyet edilmektedir. Ancak bu rivâyette hadisin metninde “sekaleyn” yerine “halifeteyn” kelimesi kullanılmaktadır. Heysemî (v.807/1404), bu hadisin senedinin “ceyyid” olduğunu söyler⁶⁶.

8. حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا أبو أحمد الزبير بن شريك عن الركين عن القاسم بن حسان عن زيد بن ثابت قال: قال رسول الله

صلى الله عليه وسلم إني تارك فيكم خليفين كتاب الله وأهل بيته وإنيما لن يفتركا حتى يردا علي الحوض جميعاً⁶⁷

8. Abdullah b. Ahmed (v.290/902)- Ahmed b. Hanbel (241/855)- Ebû Ahmed ez-Zübeyrî (v.203/818)⁶⁸- Şüreyk (v.177/793)- Rukeyn (v.131/748)- el-Kâsım b. Hassân (v.?) - Zeyd b. Sâbit (v.45/665) tarikiyle nakledilen bu rivâyetin senedinde sadece bir râvî farklılığı bulunmaktadır. O da Ahmed b. Hanbel'in kendisinden hadisi aldığı Ebû Ahmed ez-Zübeyrî'dir. Bu isnad ile nakledilen hadisin metninde bir önceki rivâyette bulunan “Kitabullah”dan sonra gelen “حبل ممدود ما بين السماء والأرض أو بين السماء إلى الأرض وعترتي” cümlesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla hadisin metninde ihtisar yapılmıştır. Aynı zamanda metnin sonunda da “cemîan” kelimesi bulunmaktadır⁶⁹. Hiçbir rivâyette bulunmayan bu kelimenin âyette (اعتصموا بحبل الله جميعاً /toptan Allah'ın ipine sarılın)⁷⁰ şeklinde geçmesi sebebiyle her hangi bir râvî tarafından ilâve edilmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Cörüldüğü üzere “sekaleyn hadisi”, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde sekiz yerde geçmektedir. Bu rivâyetlerden dördünün sahâbî râvîsi; Ebû Saîd el-Hudrî, ikisinin, Zeyd b. Erkam; ikisinin de Zeyd b. Sâbit'tir.

6- Bezzâr (v.292/904)'ın rivayeti

Heysemî (v.807/1404)'nin, Mecmeu'z-Zevâid'de Bezzâr'dan naklettiğine göre “sekaleyn hadisi”, Ebû Hureyre ve Hz.Ali tarafından da nakledilmektedir.

1- Ebû Hureyre (v.58/677)'nin rivâyeti şöyledir:

1. عن أبي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني حلفت فيكم اثنين لن تضلوا بعدهما أبدا كتاب الله ونسيي و لن يفتركا

حتى يردا علي الحوض⁷¹.

Ebu Hureyre dedi ki; Rasûlüllah (s.a.v.) “Size, kendilerinden sonra ebediyen sapıtmayacağınız iki şey bıraktım: Allah'ın Kitabı ve nesebim. Bu ikisi havzımda huzuruma gelinceye kadar asla ayrılmazlar.” buyurdu.

Bu rivâyette hadisin metni oldukça muhtasar olmakla birlikte “sekaleyn” kelimesinin yerine “isneyn” kelimesinin kullanıldığı, “Ehl-i beytim” ifâdesinin yerine de “nesebî” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Bu da hadisin mânen rivâyet edildiğini göstermektedir.

Heysemî, bu hadisin senedinde Salih b. Musa et-Talahî⁷² olduğunu ve bunun ise

⁶⁵ el-Kâsım'ın hâlinin bilinmediğini söyleyen olduğu gibi, İbn Şahin, Ahmed b. Salih ve Zehebî onun “sika” olduğunu söylemektedirler. İbn Hibbân da Sikat'ında zikreder. (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 514; Zehebî, *Kaşif*, II, 389).

⁶⁶ Heysemî, IX, 162-163.

⁶⁷ Ahmed b. Hanbel, V, 189.

⁶⁸ İbn Maîn ve el-icfî, Zübeyrî'nin sika olduğunu söylerler. Nesâî de “leyse bihi be'sün” der. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 166.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, V, 189.

⁷⁰ Âl-i İmran, 3/103.

⁷¹ Heysemî, IX,163.

⁷² Ricâl âlimleri, Salih'in hadisinin yazılamayacağını, değerinin olmadığını ve hadisinin zayıf olduğunu, sika râvilerden münker hadîs rivayet ettiğini söylerler. (Geniş bilgi için bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 540). Zehebî de Salih'in vâhî/zayıf olduğunu kaydetmektedir. (*Kaşif*, II, 24).

zayıf olduğunu ifâde eder⁷³. Dolayısıyla hadis senedi itibariyle zayıf olmaktadır.

2- Hz.Ali (v.40/660)'nin rivâyeti de şöyledir:

2. عن عليّ بن أبي طالب قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني مقبوض وإني قد تركت فيكم الثقلين يعني كتاب الله وأهل بيته وإنكم لن تضلّوا بعدهما وإنه لن تقوم الساعة حتى يتنقى أصحاب رسول الله كما يتنقى الضالة فلا توجد.⁷⁴

Ali b. Ebî Tâlib (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Muhakkak ben vefat edeceğim ve ben size Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim olan sekaleyni bıraktım, benden sonra asla dalâlete düşmezsiniz ve yine yitiğin aranıp da bulunamadığı gibi Rasûlullah'ın ashâbı da aranmadıkça kıyamet asla kopmayacaktır."

Cörüldüğü gibi hadisin sahâbî râvîsi Hz.Ali'dir. Heysemî, bu hadisin senedinde el-Hars'ın olduğunu ve bunun da zayıf olduğunu söyler⁷⁵. Bununla birlikte hadisin metninde diğer rivâyetlerde bulunmayan ve sahâbenin değerini bildiren "yitiğin aranıp da bulunamadığı gibi Rasûlullah'ın ashâbı da aranmadıkça kıyamet asla kopmayacaktır" cümlesi bulunmaktadır.

7- Ebû Ya'lâ (v.307/919)'nın Rivâyeti

Ebû Ya'lâ, "sekaleyn hadisi"ni, Müsned'inde iki yerde tahrîç etmektedir. Her iki rivâyet de Ebû Saîd el-Hudrî tarafından nakledilmektedir. Rivâyetler şöyledir.

1. حدثنا بشر بن الوليد حدثنا محمد بن طلحة عن الأعمش عن عطية بن سعد عن أبي سعيد: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إني أوشك أن أذعأ فأجيب وإني تارك فيكم الثقلين كتاب الله حبل ممدود بين السماء والأرض وعترتي أهل بيته وإن اللطيف الخبير أخيرني أتبعهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض فانظروا ما تخلفوني فيهما⁷⁶

1.Hadis, Ebû Ya'lâ- Bişr b. el-Velîd (v.)- Muhammed b. Talha (v.167/783)⁷⁷-A'meş (v.147/764)- Atiyye b. Sa'd (v.111/729)- Ebû Saîd el-Hudrî (v.74/693) tarihiyle nakledilmektedir. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ben, davet olunmaya ve icabet etmeye yakınlaşıyorum ve Ben size sekaleyni bırakıyorum, onlardan biri; Allah'ın kitabı ki, semadan arza uzatılmış bir iptir. Diğeri de İtratım olan Ehl-i beytimdir. Gerçekten Latîf, Habîr (olan Allah), onların Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklarını bana haber verdi. Bu sebeple onlar hakkında beni nasıl takip edeceğinize dikkat edin."

Ebû Ya'lâ'nın diğeri rivâyeti ise şudur:

2. وعن أبي سعيد: عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إني تارك فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله حبل ممدود بين السماء والأرض وعترتي أهل بيته ولن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض⁷⁸

2.Hadis, Ebû Said el-Hudrî (v.74/693)'den nakledilmektedir. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Muhakkak ki, Ben size sekaleyni bırakıyorum; Onlardan biri diğerinden daha büyüktür; (onlar); semadan arza uzatılmış bir ip olan Allah'ın kitabı ve ıtratım (olan) Ehl-i beytimdir. Onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar."

Cörüldüğü üzere Ebû Ya'lâ'nın her iki rivâyetinde de hadisin sahâbî râvîsi Ebû Saîd el-Hudrî'dir. İkinci rivâyette hadisin senedi muallaktır. Yani hadis, sadece sahâbî

⁷³ Heysemî, IX,163;

⁷⁴ Heysemî, IX, 163.

⁷⁵ Heysemî, IX, 163.

⁷⁶ Ebû Ya'lâ el-Mevsîlî, *Müsned*, hadis no: 1021.

⁷⁷ Ebû Zûr'a, Muhammed b. Talha'nın "sadûk" oluşunu söylerken, bazı ricâl âlimleri de zayıf olduğunu söylemektedirler (Zehebi, *Kaşîf*, III, 65; İbn Hacer, *Tehzîb*, V, 154-155).

⁷⁸ Ebû Ya'lâ, hadis no: 1027.

râvîsiyle nakledilmektedir. Ancak hadisin metnindeki ana tema aynıdır: Sekaleyn.

Hadislerin metinlerine baktığımızda ikinci rivâyette “Gerçekten Latîf, Habîr (olan Allah), bana haber verdi ki” ifâdesi bulunmaktadır ki, bu ifâde, hadisi hadîs-i kudüsî yapmaktadır. Yine birinci rivâyetin sonundaki “Bu sebeple onlar hakkında beni nasıl takip edeceğinize dikkat edin” ifâdesi ikinci rivâyette bulunmamaktadır.

8- Hâkim (v.405/1014)’in Rivâyeti:

“Sekaleyn hadisi”ni Hâkim en-Neysâbü’rî (v.405/1014) de tahrîç etmektedir. Hadis, Zeyd b. Erkam, Ebû Hureyre ve İbn Abbas tarafından nakledilmektedir. Rivâyetler şöyledir:

1. حدَّثنا أبو بكر محمد بن الحسين بن مصلح الفقيه بالري، ثنا محمد بن أيوب، ثنا يحيى بن المغيرة السعدي، ثنا جرير بن عبد الحميد، عن الحسن بن عبد الله النخعي، عن مسلم بن صبيح، عن زيد بن أرقم رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إني تارك فيكم الثقلين كتاب الله وأهل بيته وإتھما لن يتفرقا حتى يردا عليّ الحوض⁷⁹

1.Hadis, Hâkim- Ebû Bekr Muhammed b. el-Hüseyn b. Muslih (v.?), Muhammed b. Eyyûb (v.?), Yahya b. el-Muğîre es-Sa’dî (v.253/867)⁸⁰, Cerîr b. Abdilhamid (v.188/803)⁸¹, el-Hasen b. Abdillâh en-Neħâf (v.?)⁸², Müslim b. Subeyh (v.100/718)⁸³, Zeyd b. Erkam tarîki ile nakledilmektedir. Rasûlüllâh (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Muhakkak ki, Ben size Allah’ın kitabı ve Ehl-i beytim olan sekaleyni bırakıyorum; Onlar, Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmayacaklar.”

Hâkim; bu hadisin, şeyhainin şartlarına göre isnadının sahih olduğunu ancak kitaplarında tahrîç etmediklerini söyler⁸⁴.

2. أخبرنا أبو بكر بن إسحاق الفقيه أنبأ محمد بن عيسى بن السكن الواسطي ثنا داود بن عمرو الضبي ثنا صالح بن موسى الطلحي عن عبد العزيز بن رفيع عن أبي صالح عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن قد تركت فيكم شيئين لن تضلوا بعدهما كتاب الله وسنتي ولن يتفرقا حتى يردا عليّ الحوض⁸⁵

2.Hadis, Hâkim (v.405/1014)- Ebû Bekir b. İshak el-Fakîh- Muhammed b. İsa es-Seken (v.279/892)- Dâvud b. Amr ed-Dıbbî (v.228/842)⁸⁶- Salih b. Musa et-Talahî (v.?)⁸⁷- Abdülaziz b. Rafî’ (v.130/747)- Ebû Sâlih (v.)- Ebû Hureyre (r.a.) tarîkiyle nakledilmiştir. Rasûlüllâh (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Size iki şey bıraktım ki, onlar(a uyduk)dan sonra asla dalâlete düşmezsiniz. (onlar); Allah’ın kitabı ve sünnetimdir. Ve onlar Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar asla ayrılmayacaklar.”

Hâkim’in bu rivâyetini Suyûtî (v.911/1505) de el-Câmiu’s-Sağîr isimli eserinde tahrîç etmektedir⁸⁸.

3. حدَّثنا أبو بكر أحمد بن إسحاق الفقيه أنبأ العباس بن الفضل الأسفاطي ثنا إسماعيل بن أبي أويس وأحمر بن إسماعيل بن محمد بن الفضل الشعراي ثنا حدي ثنا بن أبي أويس حدثني أبي عن ثور بن زيد الديلي عن عكرمة عن بن عباس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم

⁷⁹ Hâkim, Muhammed b. Abdillâh, *el-Müstedrek ala’s-Sahihayn*, Beyrut, 1990, III, 160-161.

⁸⁰ Bazı âlimler, ta’dil ederken bazıları da cerh etmişlerdir. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, VI, 182-183.

⁸¹ Sika râvidir. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 369.

⁸² Ricâl âlimleri el-Hasen’in “sika” olduğunu söylerler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 496; Zehebî, *Kâşif*, I, 223.

⁸³ Tabiûndan olup sika râvidir. (Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 430).

⁸⁴ Hâkim, III, 160-161.

⁸⁵ Hâkim, I, 172;

⁸⁶ Bazı âlimler Dâvud’u cerh ederler. Bazıları da sika olduğunu söylerler. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 116-117.

⁸⁷ Ricâl âlimleri, Salih’in “sika” olmadığını, hadîsinin “zayıf, metrûku’l-hadîs” olduğunu, münker hadîs rivayet ettiğini söylerler. İbn Hacer, *Tehzib*, II, 540.

⁸⁸ Suyûtî, Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-Câmiu’s-Sağîr*, Beyrut, 1990, hadîs no: 2282.

خطب الناس في حجة الوداع فقال قد ينس الشيطان بأن يعبد بأرضكم ولكنه رضي أن يطاع فيما سوى ذلك مما تحافون من أعمالكم فاحذروا يا أيها الناس إني قد تركت فيكم ما إن اعتصمتم به فلن تضلوا أبداً كتاب الله وسنة نبيه صلى الله عليه وسلم إن كل مسلم أخ المسلم المسلمون إخوة ولا يحل لأمرىء من مال أخيه إلا ما أعطاه عن طيب نفس ولا تعظمو ولا ترجعوا من بعدي كفاراً يضرب بعضكم رقاب بعض وقد احتج البخاري بأحاديث عكرمة واحتج مسلم بأبي أويس وسائر رواة متفق عليهم وهذا الحديث لخطبة النبي صلى الله عليه وسلم متفق على إخراجها في الصحيح يا أيها الناس إني قد تركت فيكم ما لن تضلوا بعده إن اعتصمتم به كتاب الله وأنتم مسؤولون عنى فما أنتم قائلون وذكر الاعتصام بالسنة في هذه الخطبة غريب ويحتاج إليها وقد وجدت له شاهداً من حديث أبي هريرة⁸⁹

3. Hâkim'in, Ebû Bekir Ahmed b. İshak- el-Abbas b. el-Fadl el-Esfâtî (v.?)- İsmail b. Ebî Üveys (v.226/840)⁹⁰ ve İsmail b. Muhammed b. el-Fadl eş-Şa'rânî (v.?)- Dedesi (v.282/895)- İbn Ebî Üveys (v.226/840)- Babası (v.169/785)- Sevr b. Zeyd ed-Dîlî (v.135/752)⁹¹- İkrime (v.105/725)- İbn Abbas (r.a.) tarikiyle naklettiği bu hadiste de Rasûlüllah (s.a.v.)'in vedâ haccında irâd ettiği hutbe içerisinde " يا أيها الناس إني قد تركت فيكم ما " /Ey insanlar! Size (iki şey bıraktım ki,) ona sarıldığınızda ebediyen dalâlete düşmezsiniz. Onlar Allah'ın kitabı ve Nebisinin (s.a.v.) sünnetidir." ifâdesi bulunmaktadır⁹².

Cörüldüğü gibi Hâkim'in bu son iki rivâyetinde, Mâlik'in rivâyetinde olduğu gibi, diğer rivâyetlerinden farklı olarak "Ehl-i beyt veya ıtrat" kelimeleri yerine "sünnet" ifâdesi kullanılmaktadır. Bu önemli bir ayrıntıdır. Bu bakımdan "Ehl-i beyt" veya "ıtrat" kelimelerinin, sünnet mânâsında değerlendirildiği açıkça görülmektedir.

Hâkim'in Zeyd b. Erkam'dan naklettiği aşağıdaki hadiste de Hz.Peygamber (s.a.v.) Vedâ haccından dönerken Gadîr-Humm denilen yerde konaklar ve sekaleyn ile ilgili hadisini irâd eder. Rivâyet şöyledir:

4. عن زيد بن أرقم رضى الله تعالى عنه قال لما رجع رسول الله صلى الله عليه وسلم من حجة الوداع ونزل غدیر خم أمر بدوحات قمن فقال كأنى قد دعيت فأجبت إني قد تركت فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله تعالى وعترتي فانظروا كيف تحلفون فيهما فأتتهما لن يتفرقا حتى يرثا عليّ الحوض⁹³

Sekaleyn ile ilgili olarak Zeyd b. Erkam'dan nakledilen bu rivâyette daha önce Zeyd'den nakledilen rivâyetlerden farklı olarak bu rivâyetin sonunda önceki rivâyetlerin hiç birinde olmayan "ثم قال إن الله عز وجل مولاي وأنا مولى كل مؤمن ثم أخذ بيد علي رضى الله تعالى عنه فقال من كنت من آل الله عز وجل مولاه فهذا مولاه فليهدى وليه اللهم وال من والاه وعاد من عاداه Müslim'in şartlarına göre sahîh olduğunu ancak Sahîhlerinde tahriç etmediklerini söyler⁹⁴.

Hâkim, bu rivâyetinden sonra yine Zeyd b. Erkam'dan şu rivâyeti nakleder: Rasûlüllah (s.a.v.), Mekke ile Medine arasında büyük ağaçların olduğu bir yerde konakladı ve insanlar bu ağaçların altında bir müddet dinlendikten sonra Hz.Peygamber ve yanındakiler tekrar akşama kadar yola devam ettiler. Rasûlüllah (s.a.v.), namaz kıldı ve hutbe irâd etmek üzere kalktı, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra hatırlatmalarda ve nasihatla bulundu. Bir müddet konuştuğundan sonra "Ey

⁸⁹ Hâkim, I, 171.

⁹⁰ Zayn bir râvidir. (Bkz. Zehebî, *Mizan*, I, 222-223).

⁹¹ İbn Abbas'tan irsal yapmakla birlikte "sika" olduğu söylenmektedir. İbn Hacer, *Tehzib*, I, 344; Zehebî, *Mizan*, I, 373.

⁹² Ayrıca bkz. Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn, *Delâtilu'n-Nübüvve*, Beyrut, 1985, V, 449.

⁹³ Hâkim, III, 118.

⁹⁴ Hâkim, III, 118.

insanlar! Size iki şey (emrayn) bırakıyorum, onlara ittiba ettikten sonra asla sapmazsınız: Allah'ın kitabı ve Ehl-i beytim olan ıtratım" buyurdu, sonra da "Biliyor musunuz? Ben mü'minlere kendilerinden daha evlâyım." buyurdu ve bunu üç kere tekrar etti. Sahabîler "evet" dediler. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.), "Ben kimin dostu isem, Ali de onun dostudur." buyurdu⁹⁵.

9- Taberânî (v.360/970)'nin Rivâyeti

Taberânî, "sekaleyn hadisi"ni Evsat'ında iki yerde tahrîç etmektedir. Her iki rivâyet de Ebû Saîd el-Hudrî tarafından nakledilmektedir.

1. حدثنا الحسن بن محمد بن مصعب الأشعري الكوفي حدثنا عباد بن يعقوب الأسدي حدثنا أبو عبد الرحمن المسعودي عن كثير النواء عن عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن تارك فيكم الثقلين أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله عز وجل جبل ممدود من السماء إلى الأرض وعترتي أهل بيته، وإنيهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الخوض. لم يروه عن كثير النواء إلا المسعودي⁹⁶

1.Taberânî; hadisi, el-Hasen b. Muhammed b. Mus'ab el-Eşnânî el-Kûfî- Abbâd b. Yakub el-Esedî (v.250/864)⁹⁷, Ebû Abdîrrahman el-Mesûdî (v.160/776?)⁹⁸- Kesîr en-Nevvâ (v.?)⁹⁹- Atiyye el-Avfî- Ebû Saîd el-Hudrî tarîkı ile naklediyor. Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ben size sekaleyni bırakıyorum, biri diğerinden daha büyüktür. (Onlar); semadan arza uzatılmış olan Allah Azze ve Celle'nin kitabı ve Ehl-i beytim olan ıtratımdır. Bu ikisi Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmayacaklar."

Taberânî, hadisin senedinde bulunan Kesîr en-Nevvâ'dan yalnız el-Mesûdî'nin rivâyette bulunduğunu ifâde etmektedir.

2. حدثنا الحسن بن مسلم بن الطيب الصنعائي حدثنا عبد الحميد بن صبيح حدثنا يونس بن أرقم عن هارون بن سعد عن عطية عن أبي سعيد الخدري عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن تارك فيكم الثقلين ما إن تمسكتم به لن تضلوا كتاب الله وعترتي وإنيهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الخوض. لم يروه عن هارون بن سعد إلا يونس¹⁰⁰

2.Taberânî; hadisi, el-Hasen b. Müslim b. et-Tayyib es-San'ânî- Abdülhamid b. Subeyh- Yunus b. Erkam (v.?)- Harun b. Sa'd (v.322/933)- Atiyye (v.111/729)- Ebû Saîd el-Hudrî (74/693) tarîkıyle nakleder. Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Size sekaleyni bırakıyorum, ona sınımsız sarıldığınız müddetçe asla dalâlete düşmezsiniz. (Onlar); Allah'ın kitabı ve ıtratımdır. Onlar Havz-ı Kevserde huzuruma gelinceye kadar asla ayrılmazlar."

Taberânî, hadisin senedinde bulunan Hârun b. Sa'd'dan sadece Yunus'un rivâyette bulunduğunu kaydetmektedir.

10- Beyhakî (v.458/1065)'nin Rivâyeti

Beyhakî; "Sekaleyn hadisi"ni Şuabu'l-İmân, es-Sünenü'l-Kübrâ ve Delâilü'n-Nübüvve isimli eserlerinde tahrîç etmektedir.

Beyhakî'nin Şiabu'l-İmân'ındaki rivâyeti şöyledir.

وقد روينا في الحديث الثابت عن زيد أرقم، عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال فيما خطب، إني تارك فيكم الثقلين أو هما كتاب الله فيه الهدى والنور، فتمسكوا بكتاب الله فخذلوا به، فحث عليه ورغب فيه¹⁰¹

⁹⁵ Hâkim, III, 118.

⁹⁶ Taberânî, *el-Evsat*, hadîs no: 363.

⁹⁷ Âlimler, Abbâd'ın Şif olmakla birlikte hadiste sika olduğunu söylerler. Bkz. Zehebî, *Mizân*, II, 379.

⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, İbn Maîn ve İbnu'l-Medîni tevsiik etmektedirler.

⁹⁹ Ebû Hâtim ve Nesâî, Kesîr'in zayıf olduğunu söylemektedirler. (İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 577).

¹⁰⁰ Taberânî, *el-Evsat*, hadîs no: 376.

¹⁰¹ Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, Beyrut, 1990, II, 327.

Zeyd b. Erkam'dan bize hadis-i sabitte rivâyet olundu ki, Peygamber (s.a.v.) hitabette bulunduğunda: "Size sekaleyni bırakıyorum, onlardan birincisi Allah'ın kitabıdır; onda mutlak nur ve hidâyet vardır. Allah'ın kitabına sımsıkı sarılın ve ona tutunun." buyurdu ve ona teşvikte bulundu, gönülleri de ona rağbetlendirdi.

Hadiste görüldüğü üzere Beyhakî'nin bu rivâyeti, Zeyd b. Erkam'dan nakledilmesine rağmen hadis çok muhtasar şekilde nakledilmekte ve "sekaleyn" ifâdesi zikredilmesine rağmen sekaleyn'den birincisi olan Allah'ın kitabı zikredilmekte olup "Ehl-i beyt" ifâdesi zikredilmemektedir. Bu durum, diğer rivâyetlere bakıldığında büyük bir noksanlık arz etmektedir. Beyhakî, bu rivâyetinden sonra: *كتاب الله وفي رواية أخرى: Metnini rivâyet ederek "Başka bir rivâyette de şu ziyade bulunmaktadır" der. Esas itibarıyla bu iki rivâyet de Müslim'in rivâyetlerinde zikredilmişti.*

Beyhakî, Şuabu'l-Îman'da "Hadis-i sabitte bize rivâyet olundu ki" diyerek hadisi sadece sahabî râvîsi Zeyd b. Erkam'dan muallak olarak rivâyet etmekte ve ondan sonraki râvîleri zikretmemektedir.

Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübra isimli eserinde ise hadisi üç yerde tahriç ederek ikinci ciltte "Peygamber'in Ehl-i beyt'inin, onun âli olduğunun beyanı/ باب بيان أهل بيته الذين باب بيان أهل بيته الذين" babı'nda nakleder: Hadis, Zeyd b. Erkam tarafından rivâyet edilmektedir. Hadisin rivâyet şekli şöyledir:

أخبرنا محمد بن عبد الله الحافظ أنبأ أبو الفضل الحسن بن يعقوب العدل ثنا محمد بن عبد الوهاب الفراء أنبأ جعفر بن عون أنبأ أبو حيان يحيى بن سعيد بن حيان عن عمه يزيد بن حيان قال: انطلقت إلى زيد بن أرقم فقال: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم بما يدعى حيا بين مكة والمدينة حمد الله وأثنى عليه ووعظ وذكر ثم قال أما بعد: ألا أيها الناس فإنما أنا بشر يوشك أن يأتي رسول ربي فأجيب وإني تارك فيكم ثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به. فحث عليه ورغب فيه. ثم قال: وأهل بيته أذكركم الله في أهل بيته. قال حصين يا زيد من أهل بيته؟ أليست نساؤه من أهل بيته؟ قال: بلى إن نساؤه من أهل بيته ولكن أهل بيته الذين ذكرهم من حرموا الصدقة بعده. قال: ومن هم؟ قال: آل علي وآل عقيل وآل جعفر وآل العباس. قال وكل هؤلاء حرموا الصدقة؟ قال: نعم.¹⁰²

Hadisi; Beyhakî (v.458/1065)- Muhammed b. Abdillâh el-Hâfız (v.?) - Ebu'l-Fadl el-Hasen b. Yakub el-Adl (v.342/953)- Muhammed b. Abdilvehhâb el-Ferrâ (v.272/885)¹⁰⁴- Cafer b. Avn (v.206/821)- Ebû Hayyân (v.145/762)- Yezid b. Hayan (v.?) - Zeyd b. Erkam (v.68/687) tarîki ile nakletmektedir.

Beyhakî'nin bu rivâyeti, muhtevâ açısından Müslim'in 1 numara ile zikrettiğimiz rivâyeti ile hemen hemen aynı olmakla birlikte Beyhakî'nin bu rivâyetinde hadisin râvîleri olan Yezid b. Hayyân'ın Zeyd b. Erkam'a sadece kendisinin gittiği ifâde edilmektedir. Halbuki, Müslim'de Yezid'in yanında Husayn b. Sebre ile Ömer b. Müslim de bulunmaktadır. Bu buluşma esnasında Husayn ile Zeyd arasındaki konuşmaların detayı Beyhakî'nin rivâyetinde atlanarak Zeyd'in Rasûlullah'tan işittiği kısmın nakline geçilmiştir.

Beyhakî, Sünen'in yedinci cildinde de "Kendilerine farz sadakayı/zekatı almaları haram kılınan Muhammed (s.a.v.)'in âlinin beyanı/ باب بيان آل محمد صلى الله عليه وسلم الذين تحرم عليهم / الصدقة المفروضة" konu başlığı altında yine Zeyd b. Erkam'dan nakledilen hadisi rivâyet eder:

¹⁰² Beyhakî, *Şuab*, II, 327.

¹⁰³ Beyhakî, *Sünen*, Sahab, org., II, hadîs no:2679

¹⁰⁴ Nesâî, "sika" olduğunu söyler, İbn Hibbân da Sikkât'ında zikretmektedir.

أخبرنا أبو زكريا يحيى بن إبراهيم بن محمد بن يحيى أنبأ أبو عبد الله محمد بن يعقوب ثنا محمد بن عبد الوهاب أنبأ جعفر بن عون أنبأ أبو حيان وهو يحيى بن سعيد عن يزيد بن حيان قال سمعت زيد بن أرقم رضى الله تعالى عنه يقول: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم خطيباً فحمد الله وأثنى عليه ثم قال أما بعد: أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأجيبه وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به. فحث عليه ورغب فيه ثم قال: وأهل بيتي أذكركم الله في أهل بيتي. قال بلى إن نساءه من أهل بيته ولكن أهل بيته من حرم الصدقة بعده. قال ومن هم؟ قال: آل علي وآل عقيل وآل جعفر وآل عباس. قال: كل هؤلاء تحرم عليهم الصدقة؟ قال: نعم.¹⁰⁵

Beyhakî'nin bu rivâyeti de yine birinci rivâyeti ile hemen hemen aynıdır. Aynı zamanda Beyhakî, bu rivayetin sonunda "sekaleyn hadisi"nin Cübeyr b. Mut'im (v.56/675) tarafından da rivayet edildiğini ifade etmektedir.

Beyhakî, Sünen'in onuncu cildinde "sekaleyn hadisi"ni tahriç etmektedir. Bu rivâyet de yine Zeyd b. Erkam tarafından nakledilmektedir. Rivâyet şöyledir:

أخبرنا أبو محمد جناح بن نذير بن جناح القاضي بالكوفة أنبأ أبو جعفر محمد بن علي بن دحيم الشيباني ثنا إبراهيم بن إسحاق الزهري ثنا جعفر يعني بن عون ويعلى يعني بن عبيد عن أبي حيان التيمي عن يزيد بن حيان قال سمعت زيد بن أرقم رضى الله تعالى عنه قال: قام فينا ذات يوم رسول الله صلى الله عليه وسلم خطيباً فحمد الله وأثنى عليه ثم قال إما بعد أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتي رسول ربي فأجيبه وإني تارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فاستمسكوا بكتاب الله وخذوا به فحث على كتاب الله ورغب فيه ثم قال وأهل بيتي أذكركم الله تعالى في أهل بيتي ثلاث مرات.¹⁰⁶

Beyhakî'nin bu rivâyetleri, muhtevâ açısından Müslim'in 1 numara ile zikrettiğimiz rivâyeti ile hemen hemen aynı olmakla birlikte Beyhakî'nin bu rivâyetinde hadisin sahâbi râvîsi Zeyd b. Erkam'dır. Halbuki, Müslim'de Yezid'in yanında Husayn b. Sebre ile Ömer b. Müslim de bulunmaktadır. Bu buluşma esnasında Husayn ile Zeyd arasındaki konuşmaların detayı Beyhakî'nin rivâyetinde atlanarak Zeyd'in Rasûlullah'tan işittiği kısmın nakline geçilmiştir. Ancak hadisin metnindeki merfu olan kısmında muhteva olarak Müslim'in rivâyeti ile aynıdır. Hadisin metninin mânâsı yukarıda verildiği için burada tekrar etmeye gerek duymuyoruz.

Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve isimli eserinde "Hz.Peygamber'in Vedâ Haccı'nın Sıfatı" ile ilgili babta hem Urve b. Zübeyr (v.99/717)'den¹⁰⁷ hem de İbn Abbas (v.62/681)'tan¹⁰⁸ naklettiği hadislerde sekaleyn zikredilmektedir ve Urve'nin rivâyeti şöyledir. Hz.Peygamber (s.a.v.) hutbesinin sonunda şöyle buyurdu:

إسمعوا أيها الناس قولي فإن قد تركت فيكم ما إن اعتصمتم به لن تضلوا أبداً: إمرين يتبين: كتاب الله وسنة نبيكم¹⁰⁹

Beyhakî, bu hadisi naklettikten sonra Musa b. Ukbe (v.141/758)'nin¹¹⁰ de aynı mânâda rivâyette bulunduğunu zikrederek Musa'nın rivâyetinin şu şekilde olduğunu kaydederek şeklindeki olduğunu söyler¹¹¹.

11- Beğavî (v.516/1122)'nin Rivâyeti

Beğavî de "sekaleyn hadisi"ni Şerhu's-Sünne isimli eserinde tahriç etmektedir. Rivâyet şöyledir:

1 أخبرنا أبو سعد أحمد بن محمد بن العباس الحميدي أخبرنا عبد الله محمد بن عبد الله الحافظ نا أبو الفضل الحسن بن يعقوب بن

¹⁰⁵ Beyhakî, *Sünen*, VII, hadîs no: 13017.

¹⁰⁶ Beyhakî, *Sünen*, X, hadîs no: 20122.

¹⁰⁷ Tâbiündan olup sikadır. İbn Hacer, *Tehzib*, IV, 117.

¹⁰⁸ Vefâtının 69/688 olduğu da söylenmektedir.

¹⁰⁹ Beyhakî, *Delâil*, V, 448.

¹¹⁰ Ricâl âlimler sika olduğunu söylemektedirler. Bkz. İbn Hacer, *Tehzib*, V, 574.

¹¹¹ Beyhakî, *Delâil*, V, 448.

يوسف العدل نا أبو أحمد محمد بن عبد الوهّاب العبديّ أنا جعفر بن عون أنا حيّان بن يحيى بن سعيد بن حيّان عن يزيد بن حيّان قال: سمعت زيد بن أرقم يقول: قام فينا رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم خطيباً فحمد الله وأثنى عليه ثم قال: أما بعد: أيها الناس إنما أنا بشر يوشك أن يأتيني رسول ربي فأجيبه وإني نارك فيكم الثقلين أولهما كتاب الله فيه الهدى والنور فتمسكوا بكتاب الله وخذوا به فحث على كتاب الله ورغب فيه ثم قال: وأهل بيتي أذكركم الله في أهل بيتي¹¹²

2 أخرجنا الإمام الحسين بن محمد القاضي أخرجنا أبو العباس الطيسفوني أنا أبو الحسن التريّ أنا أبو بكر البسطامي أنا أحمد بن السيار الفريشي ناالحسين بن حربث أنا الفضل بن موسى قال عبد الملك بن أبي سليمان أخرجنا عطية العوفي عن أبي سعيد الخدري قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: يا أيها الناس إني تركت فيكم ما إن أخذتم به لن تضلوا بعدي، أحدهما أكبر من الآخر كتاب الله ممدود بين السماء والأرض وعترتي أهل بيتي، ألا إنهما لن يفترقا حتى يردا عليّ الحوض¹¹³

Beğavî, bu rivâyet için hasen garîb der¹¹⁴. Ancak Şerhu's-Sünne'nin muhakkikler-i bu hadisin dipnotunda Zeyd b. Sabit'in ve Cabir'in rivâyetlerinin bu hadisin şâhidi olduklarını ve bunlarla kuvvetlendiğini, böylece hadisin kavî olduğunu ifâde etmektedirler¹¹⁵. Şunu hemen ifâde edelim ki, hadisin metninde "sekaleyn" ifâdesinin olmadığı dikkati çekmektedir. Dolayısıyla burada bir râvînin, rivâyet ederken bu kelimeyi unutmış olabileceği anlaşılmaktadır. Çünkü metnin siyakından "teraktü fiküm" ifâdesinden sonra "sekaleyn" kelimesinin olması gerekmektedir, diğer rivâyetlerde olduğu gibi.

Bunlar dışında Hz.Peygamber'in yalnız Ehl-i beyt'ini diğer bir ifâdeyle itratını tavsiye ettiğini bildiren rivâyetler de bulunmaktadır. Nitekim Abdurrahman b. Avf'ın naklettiği bir hadiste Hz.Peygamber (s.a.v.) Mekke'nin fethinden sonra "... itratımı size tavsiye ediyorum" buyurduğunu nakletmektedir.

12- İbn Hişam (v.218/833)'ın Rivâyeti

"Sekaleyn hadisi", İbn Hişam'ın, es-Sîratü'n-Nebeviyye isimli eserinde İbn İshak (v.150/767)'tan naklettiği Vedâ haccı hutbesinin içinde

وقد تركت فيكم ما إن اعتصمتم به فلن تضلوا أبداً؛ أمراً بيّناً: كتاب الله وسنة نبيه¹¹⁶

"...Size ap açık bir şey bıraktım ki, ona sınıksız sarılırsanız, ebediyen sapıtmazsınız: Allah'ın Kitabı ve Nebîsinin sünneti ..." şeklinde geçmektedir.

Hadiste de görüldüğü gibi "Allah'ın kitabı" ifâdesinden sonra "Ehl-i beytim" yerine "nebîsinin sünneti" ifâdesi kullanılmıştır.

es-Seyyid Ali el-Hüseynî el-Meylânî, Nefâtu'l-Ezhâr fî Hulâsati Abekâyi'l-Envâr isimli eserinde Hakîm et-Tirmizî'nin Huzeyfe b. Esîd el-Ğıfârî (v.42/662) ve Cübeyr b. Mut'im (v.56/675)'in naklettikleri "sekaleyn hadisi"ni tahrîç etmektedir¹¹⁷.

II- DEĞERLENDİRME

1-Sened Açısından

Yukarıda nakledilen "sekaleyn hadisi"nin senedlerinde de görüldüğü gibi, hadisin; Zeyd b. Erkam, Ebû Saîd el-Hudrî, Zeyd b. Sâbit, Ebû Hureyre, Ali b. Ebî Tâlib, Câbir b. Abdullah, İbn Abbas başta olmak üzere bir çok sahâbî ravîsi bulunmaktadır.

¹¹² Beğavî, el-Hüseyn b. Mes'ûd, Şerhu's-Sünne (thk: Şuayb el-Arnâvut, Muhammed Züheyr es-Sâvîş), Beyrut, 1983, XIV, 117-118.

¹¹³ Beğavî, XIV, 118-119.

¹¹⁴ Beğavî, XIV, 119.

¹¹⁵ Beğavî, XIV, 119 (dipnot).

¹¹⁶ İbn Hişam, VI, 604.

¹¹⁷ Bkz, el-Meylânî, I, 302, 349, 393, 425; , I, 416.

Dolayısıyla "sekaleyn hadisi" bir çok tarikten nakledilmektedir.

İbn Hacer el-Heytemî, "sekaleyn hadisi"nin yirmiden fazla sahâbî tarîkinin olduğunu ve bu konuda fazla izaha ihtiyaç olmadığını ifâde etmektedir¹¹⁸. Abdülaziz et-Tabâtabâî de es-Sahâvî (v.902/1496)'nin "sekaleyn hadisi"ni yirmiden fazla sahabiden naklettiğini zikretmekte ve bu sahabîlerden yirmi dört tanesinin ismini vermektedir¹¹⁹. Yine Abdülaziz, Nureddin es-Semhûdî (v.911/1505)'nin de yirmiden fazla sahabîden tahrîç ettiğini kaydederken¹²⁰, ed-Dehlevî'den naklen, hadisi rivâyet eden otuz dört sahâbînin ismini ve bu sahabîlerden rivâyette bulunan tâbîlerin ve diğer râvilerin isimlerini vermektedir¹²¹. Aynı şekilde Nesâî'nin el-Hasâis isimli eserinin tercüme ve şerhini yapan Abdülkadir Çuhacıoğlu da "sekaleyn hadisi"nin şerhinde Ehl-i sünnet âlimlerinin temel kaynak eserlerinde nakledilen "sekaleyn hadisi"nin otuz sahâbî râvisinin ismini zikretmektedir¹²².

Cemal Sofuoğlu'nun belirttiğine göre "Şîf müelliflerden Muhammed Takiy el-Hakim, bu hadisi, Şîa'nın en büyük delillerinden biri olarak görmekte ve üzerinde uzun tahliller yapmaktadır. Ona göre ve diğer bazı Şîf müelliflere göre, bu hadis mütevâtirdir. Çünkü Ehl-i sünnet'ten 39, Şîa'dan 82 tarîki vardır. Bu kadar çok tarikle bize kadar gelişinin sebebi Hz.Peygamber'in bunu bir çok yer ve zamanda tekrar tekrar söylemiş olmasıdır. Veda haccında, Medîne'de, Gadîr-i Hum'da vs. ..." ¹²³

2- Metin Açısından

"Sekaleyn hadisi" ile ilgili bu rivâyetler, metin açısından ele alındığında hadisin metinlerinde farklılıklar görülmektedir. Hadisin rivâyetlerindeki metinlerde bulunan lafız farklılıkları yanında kelime fazlalıklarının veya bir diğerine göre kelime eksikliklerinin bulunduğu açıkça görülmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen bütün rivâyetlerin ortak yanı Hz.Peygamber'in, Kitab (Kur'ân) ve Ehl-i beyt'i (ıtratı, asebesi, nesebi) veya sünnetidir. Bu bakımdan "sekaleyn hadisi"nin mânevî mütevâtir olduğu söylenebilir. Zira hadisin az ya da çok lafız farklılıklarının olması yanında hemen hemen bütün rivâyetlerde "sekaleyn"de birleşilmektedir.

Sekaleyn hadisinin, Vedâ haccında Arafat'ta, vedâ haccından dönerken Gadîr-Humm denilen yerde, Medîne'de vs. birden fazla zaman ve mekânda vârid olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İbn Hacer el-Heytemî de, Arafat ve Gadîr-i Hum yanında, Medîne'de Hz.Peygamber'in hastalandığında vârid olduğunu söyleyerek hadisin bir zaman ve mekânda değil değişik zamanlarda ve mekânlarda Allah'ın kitabına ve ıtratına gösterilmesi gereken ihtimama işaret etmek maksadıyla tekrarlar vârid olmasında hiçbir mânînin olmadığını söylemektedir¹²⁴.

¹¹⁸ Heytemî, Ahmed b. Muhammed, *es-Savâiku'l-Muhrika*, İst., 1994, s. 228; Ayrıca bkz., s. 150.

¹¹⁹ Bu sahâbîler şunlardır: Câbir, Huzeyfe b. Esîd, Huzeyme b. Sâbit, Zeyd b. Sâbit, Sehl b. Sa'd, Damure el-Eslemî, Âmir b. Leylâ el-Çifârî, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Amr, Adıyy b. Hâtim, Ukbe b. Âmir, Ali b. Ebî Tâlib, Ebû Zerr, Ebû Râfi', Ebû Şureyh el-Huzâfî, Ebû Kudâme el-Ensârî, Ebû Hureyre, Ebu'l-Heysem et-Tihâmî, Ümmü Seleme, Ümmü Hânî bint Ebî Tâlib ve Kureys'ten bir kişi. (Bkz. el-Meylânî, II, 89.)

¹²⁰ el-Meylânî, II, 88.

¹²¹ el-Meylânî, II, 226-236.

¹²² Bkz. Çuhacıoğlu, Abdulkadir, *Hiz.Peygamberin Dilinden Hz.Ali el-Hasâis Tercüme ve Şerhi*, Amasya, 2002, s. 226-230.

¹²³ Sofuoğlu, XXVI, 469.

¹²⁴ Heytemî, s. 150.

III- SEKALEYN VE EHL-İ BEYT'TEN ANLAŞILAN MÂNÂ

1-Sekaleyn

Sekaleyn; kelime olarak "iki ağır şey" demektir. Terim olarak "sekaleyn", rivâyetlerde Allah'ın kitabı Kur'ân ve Hz.Peygamber'in Ehl-i beyt'i/itrâtı/nesli ya da Rasûlüllah'ın sünneti olarak beyan edilmiştir¹²⁵.

Hadiste, Allah'ın kitabı ile "Ehl-i beyt" ya da bunun yerine kullanılan "sünnet" için "sekaleyn" tabiri kullanılmıştır. Ancak bazı rivâyetlerde "sekaleyn" kelimesinin yerine "halifeteyn", "şey'eyn", "emrayn" veya "isneyn" kelimelerinin kullanıldığı da görülmektedir.

Bunların "sekaleyn" olarak isimlendirilmesi hususunda iki görüş vardır: Biri, Bu ikisinin muktezâlarıyla amel etmenin ağır oluşundan dolayıdır¹²⁶. Diğeri de her ikisinin kadrinin büyüklüğündendir¹²⁷. Böylece rivâyetlerin ana temasını şu iki unsur oluşturmaktadır: Allah'ın kitabı Kur'ân-ı Kerim, ve "Ehl-i beyt".

1- Allah'ın Kitabı

Hadiste Kur'ân-ı Kerim, "sekaleyn"ın birincisi ve en büyüğü olarak ifâde edilmektedir. Nitekim Allah da, Kur'ân'ı sakîl olarak tavsif ederek "Biz sana sakîl/ağır bir söz ilka edeceğiz."¹²⁸ buyurmaktadır. Kur'ân'ın sakîl olması; âlimler, vahyin gelişiminin ağırlığı yanında ahkamıyla amel etmenin, emir ve yasaklarının tatbik ve icrasının zorluğu gibi bir çok mânâda yorumlamaktadırlar¹²⁹.

Yine Kur'ân-ı Kerim, semadan arza uzatılmış bir ip olarak tavsif edilmektedir ki, bu vasıf Kur'ân'da "Allah'ın ipine toptan sımsıkı sarılın"¹³⁰ âyetine telmih etmektedir. Yine "kendisinde insanları hidâyete erıştiren bir hidâyet ve nûr olan kitap" olarak tavsif edilmektedir. Kur'ân'da gerek hidâyetin olması, gerekse nûrun olması da Kur'ân'ın bir çok yerinde zikredilen vasıflarındandır. "Sekaleyn" ifâdesinin birinci unsurunun Kur'ân-ı Kerim olduğunda ve bu mânânın anlaşılmasında hiç bir problem yoktur, hatta ittifak bulunmaktadır.

2- Ehl-i beyt

Rivâyetlerde de görüldüğü gibi "sekaleyn hadisi"nin bir çok rivâyetinde "Ehl-i beyt", "itrât", "asabe" ve "neseb" ifâdeleri kullanılırken, bazı rivâyetlerde "Ehl-i beyt" ifâdesi tekrarlanmakta, bazı rivâyetlerde de "itrât" ve "Ehl-i beyt" ifâdesi arka arkaya zikredilmektedir.

Hadisin yorumlanmasında problemin esas olarak odaklaştığı nokta, "sekaleyn"ın ikinci unsuru olan "Ehl-i beytim", "itrâtım", "nesebim" ve "asabem" ifâdeleridir. Ancak bu ifâdeler içinde en çok kullanılanı "Ehl-i beyt"tir¹³¹.

Ehl-i beyt; Zeyd b. Erkam'ın ifâdesine göre Hz.Peygamberin akrabaları olan ve

¹²⁵ Sekaleyn, insanlar ve cinler için de kullanılmaktadır. Ancak "sekaleyn hadisi"ndeki sekaleyn ifâdesi bu mânâyı ihtiva etmemektedir.

¹²⁶ İbnu'l-Cevzî, *Garîbu'l-Hadis*, Beyrut, 1985, I, 126; Beğavî, XIV, 118

¹²⁷ İbnu'l-Cevzî, I, 126.

¹²⁸ Müzzemmil, 73/5.

¹²⁹ Geniş bilgi için bkz. Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Fethu'l-Kadîr*, Beyrut, ts. V, 316; Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi li Ahkâmî'l-Kur'ân*, Beyrut, 1993, XIX, 26-27; İbn Kesîr, IV, 435; Hâzin, IV, 332; Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşr. ts., VIII, 5428-5429.

¹³⁰ Âl-i İmrân, 3/103.

¹³¹ Ehl-i beyt hakkında geniş bilgi için bkz. Varol, M. Bahaüddin, *Ehl-i beyt Gerçeği*, İst., 2001, s. 26-110; Demircan, s. 55.

kendilerine zekât almaları helâl olmayan Hz.Ali, Akîl, Ca'fer ve Abbâs hânedânlarıdır.

İtrat, kişinin çocukları ve çocuklarından olan yakınları, amca ve amcalarının çocuklarından olan yakınlarına denir. Hz.Peygamber'in ıtrata, Abdulmuttalib oğulları ve onların oğulları, Hz.Ali ve oğullarıdır¹³². İbnu'l-A'rabî'ye göre ıtrat, kişinin çocukları ve bunlardan gelen zürriyyetidir. Buna göre Hz.Peygamber'in ıtrata Hz.Fatıma ve onun neslidir.¹³³

Asabe, kişinin çocukları ve baba tarafından akrabalarına denir¹³⁴. Hadiste geçen asabe kelimesinden maksat, Hz.Peygamber'in kızı Hz.Fatıma ve onun çocukları ve Hz.Peygamber'in baba tarafından olan akrabalarıdır.

Neseb; akrabalık, özellikle de baba tarafından olan akrabalığa denir¹³⁵.

Tariflerde de görüldüğü üzere hadisin rivâyetlerinde geçen, "Ehl-i beyt, ıtrat, asabe ve neseb" kelimeleri müterâdif kelimelerdir.

Hadis yorumlanırken üzerinde durulan noktanın, "Ehl-i beytim, ıtratım, nesebim" ifâdesidir. Yani, "Ehl-i beyt"ten muradın ne olduğu hususudur. Diğer bir ifâdeyle "Ehl-i beyt"ten anlaşılacak mânâ, kelimenin ifâde ettiği lafzî mânâsı mıdır? Ehl-i beyt, Hz.Peygamber'in asebesi midir? Yoksa "Ehl-i beyt" ifâdesinden maksat, "Hz.Peygamber'in sünneti mi?" olduğunun anlaşılmasıdır.

Şayet "ıtrat" ya da "Ehl-i beyt"ten maksat, Hz.Peygamber'in nesli ise, bu durumda Hz.Peygamber'in neslinden gelen insanların hepsi olarak mı anlaşılması gerekir, yoksa bunun bir sınırlaması olacak mıdır? Bu da ikinci problemdir. Halbuki, tarihe bakıldığında Hz.Peygamber'in nesli o kadar çoğalmıştır ki, bunların içinde âlim ve sünnetle âmil olanlar olduğu gibi âlim olmayanlar da bulunmakta, hatta âlim olmayanlar çoğunluğu teşkil etmektedir. Durum böyle olunca bunlara nasıl ittibâ edilecektir? İttibâ edildiği takdirde bu ittibâ doğru mudur? Bu meselenin de tartışmaya açık bir çok yönü bulunmaktadır¹³⁶.

Ali el-Kârî (v.1014/1605), "Ehl-i beyt"e temessük etmekten ve onlara sarılmaktan maksadın; onlara muhabbet etmek, onların saygınlığını ve hukukunu muhafaza etmek, onların rivâyetleriyle amel etmek ve onların sözlerine itimat etmek olduğunu söyler ve böyle yapmanın, sünneti başkalarından almaya da mâni olmadığını ifâde eder¹³⁷. Bu fikrini desteklemek gayesiyle de "Ashabım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız doğru yolda olursunuz."¹³⁸ hadisini nakleder. Böylece Ali el-Kârî'ye göre Ehl-i beyt'e sarılmaya teşvikin yapılması, Ehl-i beyt'ten olmayan kişilerden sünnetin/hadisın alınmasına bir engel teşkil etmemektedir.

Öte yandan Kur'ân-ı Kerim'de "Bilmiyorsanız bir bilene sorun"¹³⁹ âyeti de buna işaret etmektedir, der. Yine Ali el-Kârî, İbnu'l-Melek'in; "İtrata temessük; onlara muhabbet etmek, onların hidâyetleri ve sîretleri ile hidâyetlenmek" olduğunu söylediğini nakleder ve Seyyid Cemaluddin'in "dine muhâlif olmadığı zaman"

¹³² İbnu'l-Esîr, III, 177; İbn Manzûr, IV, 538.

¹³³ İbn Manzûr, IV, 538.

¹³⁴ İbn Manzûr, I, 605; Ayrıca bkz. İbnu'l-Esîr, Mecduddîn, *en-Nihaye fi Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, Beyrut, ts., III, 245.

¹³⁵ İbn Manzûr, I, 755;

¹³⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Varol, 26-109.

¹³⁷ Kârî, Ali, *Mirkatu'l-Mefâtih*, Beyrut, ts., V, 600.

¹³⁸ Kârî, V, 600.

¹³⁹ Nahl, 16/43; Enbiya, 21/7.

şeklindeki ziyadesini nakleder¹⁴⁰. Bunun üzerine kendi görüşünü şöyle belirtir: Ben de derim ki, Rasûlullah (s.a.v.)'in "ıtratım" şeklindeki ıtlakı, ıtratından olup da hidâyetinin ve şîretinin mutlak surette şeriate mutabık olan kimselerin olduğuna işaret etmektedir."¹⁴¹ Bu anlamda bunlara Ca'fer-i Sâdık (v.128/745), Abdulkadir Geylânî (v.561/1165) ve Zeynelâbidîn (v.97/715) gibi zatlar örnek verilebilir.

Yine Ali el-Kârî "Ehl-i beyt'ten maksadın; Hz.Peygamber'in neslinden ilim ehli olup da Peygamber'in şîretine itaat edenler, onun yoluna uygun hareket edenler, onun hükmünü ve hikmetini bilenlerdir. Çünkü ekseriyetle evin sahibini ve hallerini en iyi tanıyan Ehl-i beyt'tir. İşte bu durumla Allah'ın kitabına mukabil olmaları doğru olur" şeklinde izah eder¹⁴².

Şunu hemen ifâde edelim ki, bazı rivâyetlerde "Ehl-i beyt" ya da Ehl-i beyt mânâsına gelen diğer kelimelerin yerine "sünnet" ifâdesinin kullanıldığı görülmektedir. Yine bazı rivâyetlerde de "Ehl-i beyt" ve bu mânâyâ gelen diğer kelimeler kullanılmaksızın sadece "Allah'ın kitabı" ifâdesi kullanılmaktadır.

Ehl-i beyt veya ıtrat kavramı; "sekaleyn" kelimesinin, amel edilmesi zor olan iki şey olması ve bunlara sınımsız sarılınması emredilmesi cihetinden ele alındığında "Ehl-i beyt", "sünnet" mânâsında kullanılmış olabileceğini îmâ etmektedir. Çünkü "Ehl-i beyt"ten ve "ıtrat"tan şahıslar murad edilmiş olsa kişilerle amel olunamaz, ancak ahkâm ile amel olunur ki, o da ancak "sünnet" olabilir, ya da Ehl-i beyt'ten nakledilen sünnet olabilir. Yukarıda zikredildiği gibi Mâlik'in, İbn Hişâm'ın, Hâkim'in, Beyhakî'nin ve Suyûtî'nin naklettikleri rivâyetlerde de "Ehl-i beytim" yerine "sünnet" ifâdesinin kullanılması da bu kanaati kuvvetlendirmektedir.

"Sekaleyn hadisi"nin tahririni yapan ve çok detaylı olarak değerlendirmesini ele alan Nefehâtü'l-Ezhâr isimli eserin müellifi el-Meylânî'nin, bütün kaynaklardaki rivâyetleri değerlendirmesine¹⁴³ rağmen, Mâlik, İbn Hişâm, Hâkim, Beyhakî ve Suyûtî'nin rivâyetlerindeki "sünnet" ifâdesinin bulunmasına hiç temas etmediği görülmektedir. Bu durum esas itibarıyla, bir eksiklik olduğu gibi, değerlendirmenin de tarafsız olmadığı kanaatini vermektedir.

Nesâî'nin el-Hasâis'inin tercüme ve şerhini yapan Abdulkadir Çuhacıoğlu ise el-Hasâis'de rivâyet edilen "sekaleyn hadisi"nin şerhi ve yorumu üzerinde dururken, ona göre, Ehl-i beyt'in yüce vasfını kıskananların, "sekaleyn hadisi"ne alternatif rivâyet koyduklarını ve sekaleyn hadisindeki "Ehl-i beytim" ifâdesi yerine "sünnetim" ifâdesini kullanarak hadisin kalan kısmını aynen kopye etmiş olduklarını söyler, hem bu hadisi hem de hadisin râvilerini tenkit eder.¹⁴⁴ Kısaca, Çuhacıoğluna göre "sünnetim" ifâdesinin geçtiği hadis, "sekaleyn hadisi"ne alternatif olarak uydurulmuştur.

Yukarıdanberi yapılan açıklamalardan hareketle, Hz.Peygamber'in "ıtratım" ifâdesinden maksadın mutlak surette Hz.Peygamber'in bütün neslinin değil, hidâyet ve şîretlerinin mutlak surette Kur'ân ve sahih sünnetin çizgisinde olan neslinin (âlim ve ilmiyle âmil olanların) anlaşılması uygun olduğu söylenebilir. Zira Kur'ân-ı Kerim'de "De ki, işte yolum budur, basîret üzere Allah'a davet ediyorum, ben ve bana

¹⁴⁰ Kârî, V, 600.

¹⁴¹ Kârî, V, 600.

¹⁴² Kârî, V,600.

¹⁴³ Bkz. el-Meylânî, I. ve II. cilt.

¹⁴⁴ Bkz. Çuhacıoğlu, s.232-236.

tâbi olanlar da.¹⁴⁵ buyurulmaktadır. Bu âyetin, Hz.Peygamber'in ve ona tâbi olanların, basîret üzere dâvet ettiğini bildirmesiyle Hz.Peygamber'in sünneti ve yolu üzere olmayanlar, diğer bir ifâdeyle onun yolundan gitmeyenlerin kendilerinin hakikat yolunda olduklarını söylemeleri veya Hz.Peygamber'in yoluna davet etmeleri, basîretten öte körü körüne taassuptan başka bir şey olamaz. Böyle bir taassub da Kur'ân'ın genel esprisine aykırı bir durumdur. Hz.Peygamber'in, böyle olanları da "Ehl-i beytim" olarak vasfetmesi veya himâye etmesi düşünülemez. Hz.Peygamber (s.a.v.), ümmetinin maruz kalacağı fitnelere haber verdiği bir hadisinde, bu fitnelere birisinin; sıhhat, âfiyet, rehabet ve bol nimete nâil olmak sebebiyle günahlara dalma olacağını bildirir. Ehl-i beyt'inden olduğunu iddiâ edenlerden de bu durum peşinde koşanların olacağını, ancak böyle kişilerin bu iddiasına rağmen gerçek mânâda Ehl-i beyt'inden olamayacağını, gerçek dostlarının ise muttakilerin (Allah'ın yasakladığı şeylerden sakınanların) olduğunu bildirmiştir.¹⁴⁶

Hadisin şerhini yapan Sehârenfûrî (v.1346/1927), Allah'a isyan sayılan günahları ve fitneleri işleyenin, neseb itibariyle Ehl-i beyt'ten olsa bile gerçek anlamda onun Ehl-i beyt'i olamayacağı, çünkü Hz.Peygamber'in gerçek anlamda Ehl-i beyt'i veya onun dostu olanların böyle bir fitneye düşmemesi ve fitneyi tahrik etmemesi gerektiği şeklinde izah eder. Buna da Kur'ân'da Hz.Nûh'un öz oğlu için "o senin ehlinden değildir, çünkü o salih bir kişi değildir." âyetini örnek verir¹⁴⁷. Burada Bediuzzaman (v.1960)'ın şu tesbitini kaydetmek yerinde olacaktır: "Âl-i beyt'ten vazife-i risâletçe muradı, sünnet-i seniyyesidir. Sünnet-i seniyyeye ittibâı terk eden hakiki Âl-i beyt'ten olmadığı gibi, Âl-i beyt'e hakiki dost da olamaz."¹⁴⁸

Kur'ân-ı Kerim'de "Sizden bir ücret istemiyorum, ancak akraba hususunda meveddeti istiyorum" âyetindeki "ille'l-meveddete fi'l-kurbâ" ifâdesindeki "kurbâ" kelimesini bazı âlimler, birkaç mânâda yorumlamışlardır. Bu mânâlardan birisi; Allah'a yakınlık (kurbîyet-i ilâhiyye)dir ve bu mânâda anlaşılmasının daha uygun olacağı kanaatindedirler¹⁴⁹. Zira "Allah katında insanların en üstün olanı takva bakımından en üstün olanların olduğu"nu¹⁵⁰ yine Kur'ân bildirmektedir. Bu mânâda Hz.Peygamber'in sünnetine uygun şekilde hareket eden ve ona mânen yakınlık/karabet kesbetmiş olan insanların olduğu şeklinde anlaşılmasının daha isabetli olabileceği kanaatindediriz.

Bütün bu mânâların yanında Hz.Peygamber (s.a.v.)'in, âhirete irtihalinden sonra Hz.Ali, Hz.Hasan, Hz.Hüseyin ve bunların neslinden gelen insanların mâruz kalacakları hâdiselerden dolayı onlara karşı saygısız davranılması, onların hukuklarının korunmaması ve onların sahih rivâyetlerinin kabul edilmemesi şeklindeki hatalı davranışlar içerisinde düşülmesi gibi tavırlardan sakındırmak maksadıyla sık sık Ehl-i beyt'ine sarılmayı teşvik ettiği de söylenebilir.

¹⁴⁵ Yusuf, 12/108.

¹⁴⁶ Ebû Dâvud, Fiten, 1.

¹⁴⁷ Sehârenfûrî, Halil Ahmed, *Bezu'l-Mechûd fi Hall-i Ebi Dâvud*, Beyrut, ts., XVII, 133.

¹⁴⁸ Nursî, Said, *Lem'alar*, İst., 1996, s.21-22; Yılmazkılıç, Mustafa, "Alevîlik ve Ehl-i beyt Muhabbeti", Cünümüzde Alevîlik ve Bektaşîlik, TDV. Yayınları, Ankara, 1995, s. 90.

¹⁴⁹ Diğer mânâlar ise; karâbet/size akrabalığım cihetiyle beni sevin ya da akrabalarımı/akrabalık cihetiyle bana yakın olanları sevin gibi mânâlara gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. Elmalılı, VI, 4241.

¹⁵⁰ Hucurât, 49/13.

SONUÇ

Sekaleyn hadisi, bir çok sahabî tarafından nakledilmiştir. Metin bakımından Hadisin rivâyetlerinde farklılıklar bulunmakla birlikte bütün rivâyetlerin ortak yönü sekaleyndir. Dolayısıyla hadisin mânen mütevâtir olduğu söylenebilir.

Ancak sekaleyn'in ikinci unsuru olarak "Ehl-i beyt" ya da "sünnet" tabirlerinin kullanılması hadisin yorumlanmasında problem meydana getirmiştir.

Bu bakımdan, gerek Ehl-i sünnet gerekse Şîa taraftarlarınca kendi görüşlerini desteklemek mahiyetinde "sekaleyn hadisi"nin kaynaklarında sıkça kullanıldığı görülmektedir. Şîa taraftarları, bütün rivâyetlerde "Ehl-i beyt" ifâdesini kullanarak lafzî anlamda değerlendirmektedirler. Ehl-i sünnet âlimleri ise "Ehl-i beyt" ifâdesini hem lafzî anlamda değerlendirerek bunun Hz.Peygamberin bütün neslini değil, onun sünnetine uygun şekilde yaşayan âlim insanlar olarak Ehl-i beyt kavramını sınırlandırmaktadırlar. Hem de "Ehl-i beyt" ifâdesinin lafzî anlamı yanında Hz.Peygamberin sünneti olarak değerlendirmektedirler. Bazı rivâyetlerde "sünnet" olarak rivâyet edilmesi de bunu desteklemektedir. Kanaatimizce de "Ehl-i beyt, ırtat, asabe, neseb" ifâdelerinin, Hz.Peygamber'in sahih sünneti ve bu sünnete uygun şekilde yaşayan âlim insanlar olarak değerlendirilmesi daha da isabetli olacaktır.